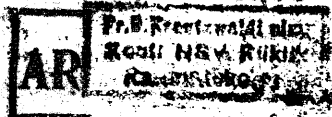

ROMAN

No 1

SISÜ:

- Octave Feuillet: Wanne.
Carl Busse: Armulaud.
Walge-Wene rahwalaul: Ara raita!
Iwan Wasow: Lumetuisus.
Ed. L. Wöhrmann: Minu kodu.
S. Gusgew-Orenburgski: "Janes".
Philipp Berges: Hiina habemataja.
Jovan Dutshitsh: Widewihul.
Hanns Heinz Ewers: Posillidu liige.
Georg Brandes: Fardm.
J. H. Erkko: Nüüd ja hiljem.
Börge Janssen: Haaremí wõre lagani.

KIRJASTUS-ARENG-TALLINN 1923.

Hindmõistatus

Nr. 1.

Ena õstis ruriit 45 duna ja jagas need kodus tahe lapse, mehe ja enese wabel ära nii, et kui isa õuntele 2 juure ja ena õuntest 2 maha arwata, wanema lapse omad kahega kaswatada ja noorema lapse õunad tahe peale jagada, siis ühesuurused arwud wälja tulewad.

Lahendused tulewad saata allolewal blanketil 1. weebruariks 1923. a. „Romaani“ talitusele Tallinn, Niguliste tän. 16. Digete lahenduste saatjate wabel loositakse wälja 3 aasta-ksiku „Romaani“ 1923 ja nimed awaldatakse „Romaanis“ nr. 4 — 1923. a.

„Romaani“ talitus.

Hindmõistatuse lahendus.

Nr. 15 (järg).

Palamujelt: Erich Welster. **Hõngust:** Aug. Kirjon. **Rägawereft:** M. Meisson. **Niistilt:** A. Maider. **Naanamõijast:** A. Norral. **Naawal-
last:** C. Mäkit. **Kaplast:** Tõnis Kildema, Joh. Mäeberg. **Koostilast:** Anna Kartan. **Koelast:** Alexander Rosenber. **Kiisiperest:** A. Wiroja. **Selja mõijast:** A. Normak. **Sondast:** Ernst Wä-
narist, Wold. Käusaar, Hedwig Willemion. **Soontseft:** August Grünberg. **Sindist:** Joh. Namann, H. Helsing, Aemilia Janton, A. Käst, Betty Kutt, Einolida Matfi. **Suuropist:** Eduard Raagus. **Sangasteft:** Emil Udenägu. **Soo-
musrong nr. 3:** Jutko Sengbüh. **Tuhalaane-
nest:** J. Mehik. **Tõrwast:** Anna Muni, Kristjan Tults. **Tahkurannast:** Kristjan Martinson. **Tarmastust:** Adolf Johanson. **Türi-Mitult:** Werner Uffel, Albert Lorenz, Alide Witt, Al-
red Wardo, D. Seppel. **Tamhalust:** Joh. Ma-
brik. **Torist:** Alfi Kallus, A. Tom. **Tänasjil-**

maft: Adolf Tõnisson. **Urwasteft:** Julius Prieto. **Wicu-Zatobist:** Albert Meerits. **Wõ-
sult:** P. Mustonen. **Wõhmast:** Einar Kall-
mann. **Wümsist:** Alwine Loigar. **Wafalemmaft:** Jakob Weinmann. **Wana-Wändraft:** Einar Jürgens, Karl Kosmann. **Wastfeliinast:** C. Jasta. **Wornust saarelt:** Aug. Wandsepp, War-
bolast: H. Saem. **Wüft:** Oskar Tamman, P. Walgenäe.

Digete seletuste saatjate wabel toimepandud loojimisel mõistisid järgmised lahendajad, igak-
siks 1923 a. „Romaani“:

1. Edm. Voorberg — Tallinn, Weeremii
tän. 12, fnt. 2.

2. J. Pallmann — Jõhwi.

3. Ellen Mähling — Tallinn, Tehnika
tän. 14, fnt. 8.

„Romaani“ talitus.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 16.

Digeid seletusi saatjaid:

Tallinnast: Erika Nam, A. Adler, Tiina Uffel, A. Alber, Anton Annus, Roman Anto-
woff, Johannes Barud, Richard Bibikow, W. Bode, Boris Brandt, Egon Brüller, Endel Delmann, Au. Chawaldt, Peeter Eichelmann, W. Einmann, Leo Eylantr, Helmi Felsberg, L. Findeisen, Joh. Grünfeldt, Reinhold Hacker, Wiktor Hamburg, Joh. Heimwee, Aug. Heis-
wald, Berrhard Hindrea, Karl Holzmeier, Ro-

man Idnurm, Karl Jhne, Harald Jhves, L. Swarow, Soala, Frieda Joo, Ella Jung, Har-
ry Jõelleht, Paul Jürisson, Eddy Jürisson, Jaanus Kaif, Noorem Leitn. A. Kangro, Ellen Karre, Berny Keppo, Herbert Kihleweldt, Pee-
ter Kinnas, Jaan Kump, Gretchen Kowowits, Walentin Kortmann, J. Kotjar, Friedrich Krug, Viktor Kreschel, Jaan Kuusmets, Gus-
taw Kuulmann, Ph. Kapp, Alfred Laasi, J. Laas, J. Larabei, R. Leilop, Oswald Lepp, M.

Kaubamaja Esto-Muusika

Tallinn, Lai tän. 34

" " Kõnetraat 10-24 " "

Noodid ja nende kirjastus. Tiiwklawerid, pianiinod, muusikariistad ja nende osad.

Ainuesitused Eestis:

C. BECHSTEIN, Berliinis, tiiwklawerid ja pianiinod. " " " " JUL. HEINR. ZIMMERMANN, Leipzigis, muusikariistad. Ühendatud lawateoste kirjastajad (Drei Masken-Verlag), Berliinis, näitelawa kirjandus: ooper, operetid jne. Koolidele ja seltsidele hinnaalandus.

Sándor Petöfi

Ungari rahwuslauliku 100-a sünnipäewa puhul
ilmus broshüür " " " " " Hind 20.— mrk.

Kirjastus „ARENG“.

M. Johanson,

rätsepmester Peeterburist

Äri asutatud 1897. a.

Grand prix.
Ostende 1904

Зол. мед. 1907
Ростовъ на Д.

Золот. медаль
Лондонъ 1904

Wõtan tellimisi wastu. Wäljawalik parematest Inglise riidetest.
Töö alati kõrges headuses, kõige uuemate mudelite järele.

Wäljamaal oma alal akadeemia lõpetanud ja seal juurelõikajana tegew olnud.
Peteerburis laialt tuntud, kaua aastaid oma äris tõotanud.

Tallinn.

Lühikejalg 6

Tallinn.

TALLINN

Rataskaevu tän. 14/4

M. ANDREESEN

TALLINN

Rataskaevu tän. 14/4

Teadustan oma austatud tellijatele, et kohale on jõudnud
kõik talve hooajaks tarvilikud riided

Wõrukaela päewaraamat

Te ütlete kõrgilt : „See pole hea !“
ja lõhute, kirute, neate,
kuid unustate see juures pea,
et ehitama ka peate !

On kerge ju laita ja lõhkuda —
ei maksa see kuigi palju ;
kui paremat tahad, siis ehitä,
et maja saaks kindel kui kalju.

Me oleme aja lapsed ju —
see kõik on, mis oskajime,
ja kui ei ole kõik laitmatu,
kas on see siis kellegi ime ?

Me olime üsna ühijunda
ja wahendid oli meil wähe,
ja teada on meile selgesti ka,
et nõnda müüid enam ei lähe.

Kuid mis me tegime, uskuge,
see siindis kõik kõhifelt, tõest
ja tajuta — tänu ei nõudnud me
see eest ei wernalt ei õest.

Kui oskate, tehke paremat,
müüid ajad on teised hoopis,
jost kõik, mis wuemat, ilusat,
aeg teile müüid kätte loopis !

Me olime alles algajad ?
mis ime, et palju müüid laitjaid ?
Te aga tehke müüid paremat,
jost teil on ju palju aitajaid.
On kerge siin laita ja lõhkuda,
ei maksa see kuigi palju ;
kui paremat tahad, siis ehitä,
et maja saaks kindel kui kalju !

Rus wabadus löomas on loffu
ja wana kõik warijeb kofku,
ei pillugi tohi seal wiita !
Seal tarwis on ihte kõik liita,
fok italgi tarkust ja tabet, —
ja ümää et tehtaks wast wähet —
et wuele hoonele lintas ja talus
saaks rajatud põline alus !

Olgu jellest tänasfoks !
Uuel aastal näeme — eks ? —
ühtestit jälle kõik „Romaanis“,
see nii seifab minu plaanis
jälle näete

Wõrukaela.

Romaan

№ 1

Ilmub igaks 1. ja 15. kuupäevaks.

1923

Wanne.

Prantsuse kirjniku Octave Feuillet' romaan.

1.

Robert de Lavabe ja Maurice de Crimeuse olid juba maast madalast felttimehed ja sõbrad; iseloomude ja kalduvuste lahkuminekud ei takistanud nende südamlikku sõprust ja lahkuminekud ametid, mis nad enestele valinud, lahutasid neid ainult ruumilikult, kuid ei teinud neid üksksteisele võõraks.

Nad olid mõlemad õiglased ja ausad, aga need omadused olid ka ainsad, mis neid üksksteisele farnasteks tegid.

Robert oli firglif, jüdi, täis agarust, juur ja tugev, musta peaga ja mustade hõõgfilimadega; kes seda Herkulest nägi, uskus, et tal ferge asi oleks sõpra Maurice' õhus keskelt kätt murda. Aga selle teo tegemine oleks muidugi rassem olnud kui näitas, sest Maurice' olid, ta naiselik-õrna välimuse peale vaatamata, terasest närvid ja lövi julgus.

Politehnikumi lõpetades, oli ta juurtükiväkke astunud; juurtükimürin lõbustas teda; seal meeldis talle elu.

Muidu ei olnud ta mitte demonstratiivse loomuga; kuna Robert elav, metsik, firglif pois oli, näitas Maurice ennast tagasihoidlikuna, ja kui lord agar Robert ta ühe wana kiviiristi juure miis, mis sügaval metsas seis, ja teda käsks põlvili lasta, et nad üksksteisele igavest sõprust wannuksid, siis tundis Maurice enda sama kohmetu olevat kui ta siigutatud oli.

Aga nad olid ometi igavest sõprust wandunud ja seda sõprust olid nad ka ustavalt pidanud kõik need aastad.

Mõlemad elasid talvel Pariisis; juppel olid nad mõisanaabrid, mispärast poisid tihti said koos olla, ja hiljem, kui neid ka noortemeestena ja meeskena õppimine ja elukutse lahutas, jaatfid nad kõik oma wäheajad ja

wabad kuud üksksteise feltfis mööda, kuna muidu, lahkus olles, alati kirjawaheutusel seisis. Samal aastal, kui Maurice de Crimeuse pealikuks tõusis, nimetati Robert de Lavabe laewakapteniks; ja müüd järgnes nõle pilt lahuseleku aeg.

Robert jaadeti ühe ekspeditiooniliktunena kaugele idasse — Hiinasse — ja kui ta sealt raske aja järele wäsinult tagasi tuli, oli sõpradel aega ainult üksksteise kätt pigistada, sest Maurice pidi oma patareiga Afrikasse minema.

„Süüemalt nelja nädala pärast tulen sulle järele“, ütles Robert sõbrale lahkudes; „arwis enne ainult wäike puhkus Vichy's läbi teha.“

Kui aga need neli nädalat mööda läksid ja sõber weelgi ei tulnud ega kirjutanud, sai Maurice juba üsna rahutuks; kõige suurema imestuse kulfus temas eile aga telegramm, mis ta witenal nädalal sai ja järamist sihtaldas:

„Kas tunned preili Marianne D'Epinoi, kadunud kindral D'Epinoi tütar? Wasta kohe traaditeel.“

Asjata katsus Maurice telegrammi mõttest jaagu saada, kuid ta täitis sõbra footi ja wastas:

„Si ole mainitud daami ilalgi näinud.“

Ja müüd ootas ta karsitult seletamat kirja, mis siis ka tõesti mõne päewa hiljem kohale jõudis. Robert kirjutas:

„Armas, wana sõber!

„Teadsin süll, et ma weel ilal ei olnud armastanud!“ (See on liig! mõtles Maurice teda lõendust lugedes.) „Mes eilsest jaadit wõin ütelda, et tõsist armastust tunnen—“ (Si ole wõimalik!) — „See tuli nagu wäikselgest taewast...“ (Ohoh!) — „Muidugi us-

fusin nii mõnigi kord, et armastan...“ (Tõesti, wana sõber, mõõndud ja feda?) „Oh mu sõber, misjuguine etteujutus! Kui madafad, alatud, waled näiwad meile weed nõndanimetatud armastamised, kui äkki tõstne armastus ärkab ja tuntakse, et see ainus õige, kõsine, Jumalast saadetud armastus on...“ (Jumala eest, ta on täitsa hulluks läinud.) — „Olen kindel, et ainult üht naist kõigist wõime armastada, ja feda üht oksiime tihhi kaua, kaua ja usumä tihhi ka, et olemegi ta juba leidnud —“ (Ja muidugi, kui lihti!) — „Aga kui õigege kofku saame, siis tunne me nagu elektrilööki ja meie peale tuleb nagu walgustus ülewalt, mis meis hüüab: tema see on — tema, tema!“

„Nüüd saad ja, minu armas Maurice, aru ka minu telegrammist, mis sulle saatsin.“ (Do, mitte jugugi!) — „Kui ma oma jügawast armastusest aru sain, kui ma tundsin, et ma täiesti temale andusin südamega ja peaga, ihu ja hingega, waldas mind äkilne hirm: ma mõllesin sinu peale, armas sõber, mõllesin, et ja ehk selle neiuga mõõdunud talwel kofku said, ja kui sa teda nägid — see oli kindel — siis armastasid teda siinagi! Selles asjas pidin eitti jalgusele jõudma, sest parem põgeneda maailma otsa, kui meie püha sõprust rikkuda!“ (Hea, armas pois!) — „Jumalale tänu, fina Mariannet ei tunne, järelikult ei armasta ja teda ka, järelikult wõtan mina ta enesele naiseks, wähe-malt on see minu nõu, minu unistus, minu lootus! Sa tead, mu armas sõber, kui wäga ma naist armastan.“ (Ja muidugi, feda ma tean!) — „Wäewalt olin Wichy's kui, mulle see koht, minu seisukohalt waadates, näis olewat päris Mohanmedi paradüis. Lugematud on iludused, kes kontserdi ajal puieistikus jalutawad, lugematud ja kirjeldamatud. Mina olin ka kofhe waimustatud ja nõiwud, nagu feda iga muu peab olema, kes ilu armastab ja pealegi Düinamaalt tagasi tuleb. Olin päris inestus, tuli ja leef ise. Koh, mõõdunud teifipäewal wiibisin Charles de Willedier seltsis, kellega ma fiin kofku sain, puieistikus; weel ilal polnud seltskond nii arwurikas ja hilgaw olnud — selle juures tore ilm; — seal korraga näen kaht daami, feda ma waremalt weel ei olnud näinud, üht uwort ja üht wana, ja need kaks daami, kes rahwahulgast waikfelt läbi läksid, wõtsid paar jannu meist eemal istet. Ja kofha paifsid minu meelest kofil ilusad naised, kes wiind waimustanud, tühised, ifeqi inetud olewat; wiibis ainult üks ilus neiu fiin Wichy puieistikus, üks ainult terwes maailmas: tema!“

„Jumal“, ütlen Willedieule, „kes see on?“

„See“, wastab tema, „on lihtsalt ütelda jumalanna!“

„Seda ma näen“, wastasin mina, „aga ta nimi, ta maine nimi!“

„See on preili Marianne d'Épinoy, ka-dunud kindral d'Épinoy tütar; daam tema kõnnal on ta kädi proua de Cambaleu.“

Ma küsin Willedieul't, kas ta daame ifitlikult tunneb, ta tunneb neid ifitlikult; ma palun ennast neile esitelda; ta esiteleb.

Õhtul kohtan ma daame Kassinos, räägin preiliga, see tähendab: kogelen, ütlen ei hea mis; tundsin ainult, et ta minu saatus on. Järgnewal õöl painab mind äkiline hirm, millest sulle eespool teatafin ja millest mu minu telegrammi õnneks päästis.

Ja nüüd, mu armas Maurice, peaksin sulle preili d'Épinoy pildi maalima? Do, Jumal hoidku. Miisuguine ilu ja nõiduwus on kirjeldamatu. Sina muidugi ütled, et ka teised naised ilusad on. Jah, mis teda teisest eraldab, see on ta iselaad, kõigi ta liigutuste nõiduwus, ta kõnnak, ta naeratus, ta tarwe olek, ja wõimatu on teda waremint jelloomustada, kui feda Willedieau, see kaine ja proojalik mees, teai sõnadega: „ta on lihtsalt ütelda jumalanna!“

Nüüd ja naeratad, sõber Maurice, ja ma saan ju naeratuselt aru; see tahab ütelda: kribas wõib inetu Robert nii loll olla uskuma, et ta jellese jumalikule olewajele meeldib? On ta narriks läinud?

Mu armas sõber, wäewalt saan ma sellest ifeqi aru. Aga mulle paistab, nagu ei oleks ma talle mitte wastumeelt ja sellebärawst loodan ma. Ja siis, ja tead feda, mul on raudne tahe ja mis ma tahan, jelle wiin ka läbi. Ma olen inetu, aga leidub naist, kes niisuguseid merekarujid, nagu mina, salliwad, ja siis, ja siis — wähest lanab see ka waekausfi — mul on nüüd kissetulekut kolmsadatuhat franki; preili d'Épinoy ei ole fiill ka waena — jaab 4—500.000 franki kaasa, igatahes olen ma temale „hea partii“. Näib, et ma tädile meeldin, liihidalt, mu armas, wana sõber, kuigi ma wana merekaru olen ja tema kõige kenam olewus sinitaoma all, ometi loodan ma sulle warsti ütelda: olen sulle, wend. õe kinkinud, õe, kalle eest ja mulle kord weel tänu ütled. Sinu Robert.

B. S. Bealegi tead ja, et abielu alati minu ideaal oli.“

„Tema ideaal!“ ümijes Maurice kirja kofku pannes, „tõepoolest, see on nende mõt-tehullus! Meremeestel on ainult kaks soowi — ja kumbki pole neile soodne: abielu astuda ja rahjutada! Et ta nüüd ka minu wana-nale Robertile pidi tulema, see abielupala-

wil! See on nagu lapjehaigus. Peaks ta sellest õnnelikult jaagu saama!"

Kuid Maurice ei awaldanud wastuses mingiugust suurt tusta, mida ta tundis; ta ainult pikkas pisut ja palus sõpra asjaga mitte väga rutata; ta wõis olla enne järele uurida selle inimese südamet ja waimu, kes tema peale nüüd niisugust mõju awaldas.

Robertil, nii wäga kui ta ka armastusewõrgus siples, oli ometi küllalt niipalju mõistust, et ennast oma kirel ei lastnud pimestada. Ta pani noort neiu tähele, kogus tema kohta teateid, ja nende uurimiste tulemus oli wäga rahuldaw.

Omalt poolt oli preili d'Épinoy waevalt märganud, et Robert teda armastama hakanud — ja seda polnud raske märgata — kui ka tema juba tundis, et ta jüda Robertile põksus. Ta teadis küll, et Robertil aastas 300.000 franki sissetulekut oli, aga ta oli kindel, et ta teda ka ilma sellest armastaks; Roberti mehelikkus meeldis talle ja peale selle tantšis ta „taewalikult“.

Kolm kuud hiljem laulatati nad paari.

Uga nagu puhast rõõmu maailmas waevalt leidub, nii polnud ka Roberti õnn täielik, ja ta jüda oli kurb, et ta sõber, kes Afrikas wiibis, ta pulmapidul puudus.

Roberti abielu kujunes wäga õnnelikuks ja ta armsatus ning kirj abikaasa wastu kaswasid iga päewaga. Sellepärast ei olnud see ka ime, et ta, kui puhkeaeeg lõppes, kuidagi enam ei juutnud otsustada merele minna. Mõte, armast naisest kudedes lahkuda, paiskis talle nii wäga wäljakannatamatu, et ta paremaks arwas merewäest lahkuda.

Kui kapten Frimeuse sellest teate sai, tundis ta südames piina. Ta nägi selles andeksandmata ijeloomunõrkust ja, otsekui kohusest kõrwaldumist, ja see wähenaldas ta silmis sõbra wäärtust. Kui see ka ta sõbratundeid ei wähenandanud, ometi jäi ta rindu teatud wihatumne sõbra abikaasa wastu, kelle süüks ta seda sammu pidas. Jah, ta otse wihtas teda peaeagu ja süüdistas teda selles, et ta hertsulusest oli wembla ja lõwinaha ära wõtnud ja nende asemel temale feberwarre kätte annud.

Sõbraga wahetas ta kirju nagu ennagi, jama tihti ja jüdamlikult, aga ta ei jätanud tegemata pilkawaid tähendusi. Ja nii wäga wana oma waenlast noore proua wastu piüdis warjata, et sõpra mitte haawata, siis ei wõinud ta ometi talistada, et see kõigist ta kirjadest wälja paiskis.

Remadel tuli krahwinna Frimeuse konsantinesse oma poega vaatama. Krahwinna oli elaw, tark, waimurikas, üliarmastuswäg-

riline wana daam, kes oma poega armastas ja oma eluülesandeks oli teinud, warandust — mille walitsejaks ta ennast pidas — mis mehe fergemeeluse läbi wähenemud, jälle kofuhoidmise läbi endisele järjele tõsta. Sellepärast elas ta mehe surmast saadik Normanadies oma mõisas, Robert de Lapave mõisa kõrwal, ja lõpetas Pariisis oma kalli maja-pidamise.

Maurice oli õnnelik oma ema nähes ja rõõmustas, et nüüd Roberti abikaasa kohta erapooletust allikast mõis teateid saada.

„Ta on tõsine odalisk“, ütles krahwinna, „ja sinu sõber Robert wastab talle ülihästi, sest ta on päris eht türklane, euti mis armufabeduspe puutub. Pulmast saadik elawad nad oma loosis täitsa eraldatult; wana preester, proua tädi ja mina — need on nende külalised. Kord talwel palus proua teda ühes temaga Pariisi — sõita (ta armastab pealinna, palle, teatrit) — wiimaks leppis Robert järele ja nad reisisid sinna. Aga ma usun, juba kolmandal päewal olid nad juba jälle tagasi, ja minu sõbranna, Anne de Beaumont, kelle tantšupeole nad kutsutud, kirjutas mulle:

„Robert nägi wälja nagu mõni inimese-jööja, kui keegi ta naisega tantšis!“

Olen kindel, oleks ju sõber merewäest jäänud ja peaks ta tihti kodust eemal wiibima, see oleks talle ta nooriku juures kasulikum ja parem. Tingimata tegi ta lolluse, et teenistusest lahkus. Ma olen waevalt kuulnud, et kellegi meremehe naine oleks truuduse ta olnud; nende awahnus on ennast mehe äraoleku puhul laitmata ülewal pidada, ja sellepärast arwan ma, Robert oleks wõinud oma abikaasa julgesti üksi jätta, aga nüüd, mil ta alati kodus istub, wõib ta naisele oma krig juure armastusega ja armufabedusega igawaks minna. Do, siamaani ei wõi temast midagi paha ütelda; ta on täitsa lubli ja korralik, aga ta on ka noor ja ilus ja lasab ennast heameelega imestada; maaelu ei meeldi talle, ja kui Robert hiljuti ütles, et ta ta tulewal talwel Pariisi ei lähe, seal isegi oma maja ära müüib, läks hea Marianne peaeagu rohelisteks. Muudu elawad nad hästi ja on õnnelikud, aga nende õnn puruneb, kui Robert mõistlikuks ei saa. See on minu arwamine!“

Nii westis ja kõneles Maurice ema ja Maurice pidi naeratama. Selleqipärast tundis ta rahutust, ja kui ta enesele ütles, et oma pessimism Roberti tulewa saatuse asjus ehk liialdatud mõiks olla, siis tundis ta ometi wastikust selle naise wastu, kes ühel päewal, wõib olla, ta sõbra rahu, kui mitte ta

au, mõis rikkuda, ikka suuremaks ja suuremaks kasvavat.

Ühiklasi aga otjustas ta Roberti peale mõjuda, et see oma majapidamisest Pariisis mitte ei lõpetaks. Ta otjustas puhkeagea võtta, Brantšusmaale reisivada ja seal sõbraga mõni kõsine sõna rääkida.

See maev pidi tulemata jääma, aga faatus hoidis temale veel palju raskema, jah, peaaegu otje koleda ülesande valmis.

2.

Oli tulnud aasta 1870. Manud oli õnnetu sõda. Kapten de Frimeuse kutsuti Brantšusmaale tagasi ja paigutati marshall Mac Mahoni vägkorpusesse.

Sedani lahingu järele pääses ta Belgiasse, kust ta viibimata jälle üle piiri tagasi tuli, et Loire armeesie minna, mida Orleansi hertsog juhatab. Patari lahingu järele mobiliseeriti uus sõjavägi ja ühe uue pataljoni eesotsas — praegu oli taganemine üle Le Mans'i alanud — leidis ta Robert de Lapave.

Kui sõbrad sel valusal tunnil kokku said, kaelustasid nad üksteist sõnalausumata. Nii liigutatud olid nad.

Seft päevast saadik said nad tihti kokku ja olid kõik üksteisele ära ütelnud.

Robert oli muidugi kohe sõja algul ijamaa teenistuse astunud.

Uga enne kui ta abikaasast lahkus, et pakutud kommandot vastu võtta, tahtis ta abikaasale veel oma armastust üles näidata. Ta tegi testamendi ja määras abikaasa oma ainsaks pärijaks.

Siiamaani oli Marianne de Lapave oma meest südamest ja otsekohaselt, aga rahulikult armastanud.

Roberti juurmeel liigutas teda sügavasti; nüüd tuli selle juurde lahkimisvalu ja kartus mehe eest, kes hädasõttudele vastu läks, teadmatust, milles ta elas, mehe äraolek — kõik see suurendas ta armastust, süvendas ja soojendas ta tundeid, ja kirjad, mis ta mehele kirjutas ja millest ta mõne peale õnnelikult ka vastused sai, olid täis üleloomulavat südamlikkust.

Robert näitas neid sõbrale.

„Ta armastab mind“, jättas ta, „nagu ta mind veel ilal enne pole armastanud. Ma tunnen seda ja tunnen ka, et ma teda ilal enam näha ei saa!“

See oli haruldane avaldus nii mehise ja kindla mehe suust. Maurice kuulis seda imesitades ja rahutult.

Ühel õhtul, kui nad eelmisel olles suitsetades edasi-tagasi käisid, ütles äkitselt Robert, pärast tükiagset tumedat omaette wahtimist:

„Oled ja juba märganud, et ma ennast tules tagasi hoian?“

„Ei“, vastas Frimeuse naerdes, „seda ja teha ei mõi, isegi kui tahaksid.“

„Ometi! Ma hoian ennast tagasi, ma märkan seda, ja ma usun, seda märkavad ju soldatidki.“

Ta peatas ja jättas natukesi aja pärast:

„Tunniasta, et ma sinu arust arg olen!“

„Mis sulle meelde tuleb! Sa oled wapper kangelane, seda ütlevad kõik!“

„Ei, ei, ma tunnen, et ennast hoian!“

Sõrgumisel päeval, õhtu eel, seadis kommandant de Frimeuse — ta oli hiljuti ülenatud — oma patareid ja mis talle soldatitest järele jäänud Marchenoir'i metsa äärde üles. Päev oli palav olnud. Väsinud maevast, mässis ta enda mantlisie, heitis lumeseie ühe suurteki kõrvale maha ja jäi silmapilk magama.

Enne tekkööd tundis ta, et teda keegi warurast rebis, ja kuulis oma nime hüüdmist. Ta ärkas kohe ja tundis ärataja ära. See oli üks noor leitnant Roberti pataljoniist ja selle ustav sõber.

„Herra kommandant“, ütles leitnant sügamas meelehiantuses, „kommandant herra de Lapave laskeb Teid oma juurde paluda!“

Maurice kargas kohe üles.

„On ta haamatud?“ küsis ta.

„Nah, herra kommandant!“

„Raskesti?“

„Seda ma kardan. Tulge, tulge ruttu! Olen rõõmus, et Teid leidfin, sest ta igatseb väga Teie järele!“

Nad ruttasid fitiast põllu ja metsa wahel looklemat rada mööda edasi. Teel jutustas noor ohwitier Maurice murelikkude kiisimuste peale: Robert oli d'Origny kila ärawõttes haawata saanud, lõhken granaat oli teda just rinda tabanud.

„Seda oli ette näha, herra kommandant“, jättas leitnant. „Teie tunnete teda ja teate, kui wapper ta on. Uga täna, ma oi tea, mis tal oli, see oli hulljulgaus — see oli nõdrameelne! Ta naeris — mis tema juures harva juhtub — ja hüüdis mulle: „Noh, armas Jules, kas ma ennast täna ka tagasi hoian, mis?“ No nende sõnadega ta langes. — Meie olleme kohal, herra kommandant, siin ta on, ja herra major on ta juures!“

Umhes kahelminneminiutilise rännaku järele olid nad jõudnud ühe puuüti juurde, nagu neid jõepõletajad sunnel enestele ehitawad. Ükspepraio wahelt wõikis tulekuma lumeld. Ükse ees lamasid soldatid; suurem osa neist maas, üksitud ajasid veel soistades jutti.

Kommandant de Frimeuse astus ütti.

Robert de Lapave oli üti põrandal siruli maas. Talle oli alla pandud waiwu ja kotte; ta munder oli lahti tehtud ja särk wering. Tema kõrwal põhwitas üks soldat sawikaustiga, milles ta weriseid mähiseid pesi. Sõjaväearst kummardas haawatu kohale ja sidus teda.

Ukse kinnumist kuuldes waatas arst üles, ja see liigutus andis ka haawatule põhjust ukse poole waadata.

Ta juured filmad, mis palawikus weel juuremad paisstid, löid rõõmsasti lõvendama.

„Ma, kui õnnelik, kui õnnelik olen ma, et jind näen“, ütles ta waljusti. „Nii õnnelik, nii wäga õnnelik!“

„Noh, armas sõber“, ütles Maurice, Roberti käest, mida see talle waawaga passus, finni wõttes ja seda oma käes hoides, „noh, armas sõber, ja oled fergesti haawatud?“

„Jah“, wastas Robert rahulikult, „üis-na fergesti!“

Ja arsti poole pöördes küsis ta:

„Kui kaua on mul weel elada, doktor?“

„Do, weel aastaid, loodan ma“, wastas see. „Jääge aga rahulikult ja ärge sidet ära rebige. Teie tahate sõbraga rääkida, sellepärast lahkim nüüd. Tällenagemisani hommikul!“

Uga Robert pidas teda kinni, katjus ennast pijut üles ajada ja waatas tohtrile läbitungiwalt filma. Uga arsti nägu jäi rahulikult.

„Homjeni“, fordas ta.

„Tänan Teid, doktor“, ütles Robert wiimaks tagasi wajudes; „head böd!“

Siis jaatis ta ka oma abjutandi ning majori wälja ning ütles noorele ohwitserile, kes Maurice jäi toonud:

„Mine, Jules jäta mu Frimenseiga üksi. Waata ka, et mehed wäljas pijut kaugemale lähewad. Mine, head böd! Do, ära mura, laps! Mine, mu armas! Head böd!“

Leitnant lahkus nuuksudes.

Sõbrad jäid üksi.

Robert kahmas nooreasõbra käest finni ja pigistas seda. Siis ütles ta:

„Wõta kõik, mis minul on, oma kätte, Maurice, kell, sõrmused jne. ja wii minu abikaasale. — Suudle mind, Mauriceel!“

Kaks pijarat hülgasid ta silmis ja weeresid pikkamisi ta üle auku langenud põskede alla.

Maurice suudles teda kaks korda ja pööras siis kõrwale.

„Sõber“, algas haawatu, kella nägu ruttu muutus, uuesti. „Sõber, ma pean sulle midagi ütlemä, midagi, mis ja mu abikaasale edasi pead ütlemä: Ma ei taha, et ta weel

ford mehele lähew, ei taha, kuuled ja, Maurice? Kui ja mind armastad, kui ja tahad, et ma rahulikult suren; kui ja ei taha, et ma meeleheitel kaon...“

„Sõber“, palus Maurice.

„Noh siis. Tõota mulle...“

„Mida, mu armas?“

„Tõota“, jattas haawatu ja ta hääl kõlas meeskult, südilt, „tõota, et kui ta weel mehele lähew, kui ta ial selle kõlbmatuse teeb, tõota, et sina, enne kui keegi teine ta omandab — et ja ta surmad!“

„Robert!“ hüüdis Frimense ja waatas talle kindlasti filma.

„Wannu mulle, et ja seda teed!“

„Sa tead isegi, et ma seda ei wõi wanduda!“

Mõlemad waiksid.

Lüki aja pärast algas Robert uuesti.

„Ma pärandasin talle kõik oma waranduse. Mistarwis peaks ta weel mehele minema? Waata, Maurice“, jattas ta nõrgemalt, „waata, ma ei jaks ära kannatada seda mõtet, et ta kellegi teise omaks jaab. See on wõimata ja teeb mind hulluks. Halasta mu peale, mu sõber; ja näed ju, et mu ots läheneb! Ma suren, ja sina ei halasta mu peale!“

„Mu armas, armas sõber“, ütles Maurice jurija kõrwale põhwili lastes, „ma wanutan sind!“

„Uga siis luba wähemalt“, jattas õnnetu mees, „siis luba talle ütelda, et ma selle talle ära keelan, et see mu wiimne tahtmine on, et ma teda palun, wanutan ja et ma, kui ta siiski mu keelu wastu teeb, hauast wälja tulen ja ta ära nean! Seda üttele talle! Kas lubad seda?“

„Jah, seda ma luban!“

Ta tundis nõrka käepigistust ja pärast liihifest wäheaeaga:

„Ah, Maurice“, ütles jurija nõrkewal hääl, „ah, Maurice, ja ei tea, kuidas ma teda armastan — — ja ütled seda talle, eks ole? Sa tõotad seda mulle, eks?“

„Jah.“

„Oma au juures?“

„Oma au juures!“

„Tänan.“

Ta waiks, kuid hoidis sõbra käest weel framplikult finni.

Siis hakkas ta sonima, aga segastest sõnadest, mis ta juust tulid, wõis Frimense kuulda, et see ainus mõte temas wähetpidamata edasi elas.

Rõduajal juri ta.

Maurice wõttis kõik mälestusasjad, mis ta sejele pidi kätte wiima, oma kätte, katus noore leitnandi, teatas asjalooft selle läbi

preestrite ja lähema küla wanemale, korraldas kõik wiijaka matmise jaoks ja läks siis oma kohusetäitmisele tagasi.

Lähemal peatuskohal leidis ta mõne muuri aega, emale paari sõna kirjutada. Ta teatas talle oma noorepojatra surmast ja palus teda ka sõbra lejele teatada, misjuguise kurwa taotuse osaliseks ta saanud.

Ka lühas ta juure, et pärast jōda lejele isiklikult ta abikaasa armastuse wiimised märke ära annab, samuti ka teatab surija wiimised soowid.

Oma ülesandest ta selgemini ei vääkinud, sest et tal niihästi aeg kui ka tarwilik wainurahu puudus jeda asja tarwiliku õrnusega käsitada. Peale selle ei julenud ta nii õrnu jalabusi, postiohtude wiletust silmas pidades, kirja fiske usaldadaagi.

Kaks nädalat hiljem oli De Mans'i lahing. Runa krahwinna de Friemense mõis jaolt ainult kakskümmend kilomeetrit kaugel oli, siis ruttas see, niipea kui wäe taganemisest teate sai, wäele vastu, lootes, et poega näha saab. Kuid kohale jõudes kuulis ta, et sõjavägi ära häwitatud ja laiali pillatud ja ta emastada sai rasket kurbust tunda. Alles järgmisel päewal sai ta Bre'si sõjaväemalikust teada, et juurtükiväe eskadroni ülem de Friemense haawatult wangi langemud ja juba Sakhamaa poole teel alla.

3.

Kuu aega oli jeshaadid möōda lõinud, kui täis kartust ja piina, kui krahwinna oma poolalt lõpuks Hamburist kirja sai. Maurice kirjutas, et ta haaw terweks on saanud, see olnud kerge peahaaw, aga kirjast kostis ometi wälja sügaw kurbus isamaa õnnetuse üle ja sõbra pärast. Lõpuks küsis ta osawõtlikult lese järele.

Enna wastas, et lest marbis de Sapave ennaft laimata üles pidamat; ta elawat maal ja olla tädi, proua, de Combaleu, oma juure kufjunud, selts, mis kõige sügawamat leina näitawat.

Kirjawahetuses, mis nüüd ema ja poja wahel edenes, oli Maurice'el mitu kord nõu oma ülesannet nimetada, mis Robert talle surmatunnil kohuseks teinud, aga ikka paistis ta meelest, nagu oleks see asi nii õrn ja halajane, et jeda kirjilikult teatada ei wõi. Niisugust asja, arwas ta, wõiks ainult juu-sonal ja waiksel tunnil ütmutada. Aga kui ta sõjamõllus asja peaeagu oli unustanud, nüüd, mil tal aega küll, seisis see tal alati meeles. Sõd ja päewad mõtles ta jelle peale ja tundis hirmu oma ülesande ees. Sest kuidas pidi ta naisele, jeda ta weel ial polnud

näinud, fätte wõina teate, mis nii iheäralik ja wõigas! Ta kujutas omale asjalugu ette, otjisi sõnadki walmis, mis ta kawatses ütelda, ja nägi noort leske oma ees kohmetult, jegaselt, pahaselt. Liihdalt, mida enam ta asja üle järele mõtles, jeda enam tuskta jünnitas see talle.

Kui Friemense wiimaks pärast rahutege- mist jälle Brantjusuwaale tuli, ei olnud ikka- gi weel wõimalik oma ema teetada, sest et ta kōhe pidi minema sõjamõlle, mis kom- muunaga wõitles, ja alles 1871. a. juulikuul lõpul läks tal õnneks omale puhkeaeaga saada.

Nüüd wiibis ta kodus, nüüd oli tarwis ülesanne täide jaata. Kuid eme tahtis ta weel emalt nõu küsida; jelle tarkus ja peen tunne pidid teda juhtima. Ja jellepärast, kōhe eimesel õhtul, niipea kui eimesed jüda- mewalingud walatud, jutustas ta emale oma sõbra wiimseid silmapilke ega jätunud nimeta- mata ka pühalikku lubamist, mida sõber temalt nõudnud.

See teatus awaldas wana daami peale ilijugawat mõju. Jah, mõni minut näis, nagu oleks ta olnud halwatud. Daam, kes murdu alati sõnarikas, ei saanud sõnagi juust; ta lõi kōed kokku, ja waatas üles taewa poole. Maurice, kes temalt head nõu oodanud, oli ema kohmetuse üle, mida ta jelle- tada ei osanud, atse maha löōdud, imestunud ja pettunud.

„Minu ülesanne on wāga iheäralik, ema?“ küsis ta.

„Iheäralik!“ hüüdis ema. „Hirmus! au- ta! Kuidas wõisid ja niisuguse ülesande oma peale wōtta? See on lihtsalt kole!“

„Kuidas wõisid ma surija soowi tagasi lükata?“

„Aga, mu armas laps, tema kõneles pala- wius, ta jampsis, ja jampsija soowi ei wõi tähele panna! Ma mõtlen, ega jul ometi tõesti nõu ei ole waeje moore proua rahu rih- fuda ja ta jüdanetunnistust niisuguse meeletu teatega rahutuks teha?“

„Anna andeks, armas ema, aga niisugu- sel minutil antiud töötus on igatahes alati pūha, ja ma ei kōhi jeda murda.“

„Aga, Maurice, niisugune töötus ei jey; minesele, kes Deliriumis on, lubatakse mui- dugi, mida ta nõuab, nagu lapsele lubatakse kōid, kui ta jeda ihkab.“

„Enna, kui Robert mulle jelle kohustuse peale pani, ei olnud ta deliriumis; ta oli küll oma kire wõimu all, aga täitja oma mõ- tete ja tahte isand. Ta suri minu sõna peale lootes, ja tõesti, mina pean oma sõna. Mi- nullt jeda ütlen ma sulle, armas ema, et see ülesanne mu piimlikku jehuforda paneb. Ma

olin sinu nõu peale kindel ja lootsin, et sina mulle ütled, kuidas ma oma kohuse võin täita."

"Mu armas poeg", vastas ema, "ma armastan sind väga, aga kui sa loodad, et mina sulle ülesande sinult oma peale võtan, — ei, ei, jaks ei ole mul südan ega julgust!"

"Seda ma ei nõuagi, ema, ja ei ole selle peale ka iial mõelnud... Ma usun, mu vaese jõbra Roberti sõnad ja palved valdasid sulle palju enam kui nad sulle juust tulewad, kellele jurija nad ise on ütelnud. Mis ma sinult, armas ema, soovin, on — kuma ja proua de Sapaved tunned ia mina mitte — et ja mulle nõu annad, millal ja kuidas ma temaga selle üle pean rääkima, mis õiguseid ettavaatuseabinõusid tarvitada ja mis õiguste sõnadega, ja siis, ema, siis looviksin sinu juust veel kuulda, mis sina arvad, kuidas ta selle teate vastu võtab."

"Ta leiab ka alatu olevat, ükskõik mis ütled, selle peale mõid kindel olla. — Ei, tõesti, see on kuulmata noorelt kahetunnepoolmeaastajast proualt nõuda, et ta leheks peab jääma. Ei, see on kole, metif, moraalivas-tanel!"

"Gmafene", ütles Maurice, ema käest õrnasti kinni võttes ja talle sügavasti silma vaadates. "Gmafene, kes ütles mulle, kui ma alles väike poisipunn olin, et artud aufo-na juures ei tohi iriseda, et seal ainult kaks võimalust on: jeda täita või surra! Ema, kes seletas mulle jeda?"

"Sa oled hea poeg", ütles krahwinna sügava meeleliigutusega ja kaalusdas teda. "Oled tubli mees ja palun andeks, aga — tõesti — — veel iial ei ole mind ükski asi nii sügavasti tujajaks teinud, kui see asi!"

"Sind tujajaks teinud!" hüüdis Maurice imestades.

Ema kohmetas ja punastas.

"Muidugi", ütles ta; "kui ma noore lese seisukorra peale mõtlen. See vihastab teda ja teeb ta sinu vastu vaenulikuks, sest nii kui nii ei jalli ta sind juurt."

Maurice kehitas õlgu ja lõpetas jutu. Te oli, võib olla, aru saanud tõest, mis selles seisus, et ta teadaanne ümber liikkas õhulõssi, mis ta ema pärast Roberti jurma oli nagu kaardimaja illes ehitanud. Jah, ema oli tõesti lootnud, et ta poeg lesjega ühineb; oli selle mõtte niivõrd omaks võtnud, et see ta armjamaiks sooviks oli saanud, millest raske lahutada.

Miks ka mitte?

Ta soovis pojale ju annu naist ja tundis tuskka, et poeg veel naisvõtmise peale ei mõelnud. Müüd armas ta, et Marianne ülu

ja kenadus tema peale mõjub ja neist wistis-ti kenta paar saab. Teiseks õhjujeks oli tal see, et nende mõisad naabruses seisis. Ta armastas maaelu ja teadis, et Marianne mõis, mis see mehelt pärimus, päris juveel oli. Nii ilusat mõisat kõigi ta maadega ja mehadega pojale saada — see oli ta armjam mõte olnud, ja nüüd, nüüd pidi ta sellest mõttest äkki loobuma, pidi nägema, et kõik ta õhjad ka-watjused luhta läksid. Ja tõepoolest oli see ka hirmus, mis Robert oma naiselt nõudis, pealegi veel ta poja suu läbi. Müüd olid kõik ta õhjad unistused luhta läinud!

Krahwinna oli täitsa mahalöödud. Aga ei, ta ei võinud, ei tahtnud täitsa loobuda lootustest, nagu uppuga õlefõrest, võttis temagi kinni nõrgast lootusest.

"Nõrkus, sinu nimi on naine", ütles ta, ja jatkas naeratades: „ja mees — võib olla — —“

Ta ei tahtnud mõtet lõpuni mõelda, aga ta lootis ja jättis kõik muu tulevikuks.

Rõdujõudmise päeval saatis Maurice de Sapade lossi teenri kirjaga, milles ta järele päris, mis tunnil maritiija ta mõiks vastu võtta.

Leht vastas, et tulgu külaline mis päeva-tunnil tahab, tema olla teda ikka walmis vastu võtma.

Samal päeval kell 3 läks Maurice teele. Ta oli tulewa mõttemahetuse wotuses suures ärevuses. Hinnu juurde walaha filmapilgit eest ja tõsihe murve juurde, kuidas oma kole-dast ülesandest lahti saada, tuli veel arg uudishimu, jeda naist palest palest näha, kes tema armates ta jõbra peale alati paha mõju avaldanud ja jeda ta sellepärast ei võinud sallida.

Kõik ta ümbrus oli niisugune, mis ta ärevust kaswatas ja ta meele rahutuks tegi. Met-sjad, aasad, kus ta jõbra jeltis tihti rännanud, tuletasid talle meelde ta lapseiga oma tuhandete mälestustega, ja ta oli põrutatud neid ilu-said maastikke nähes, pärast kõiksugu kurbi ja tõsiheid läbielamusi.

Ühel teekäänakul, puiesteede lähedal, mis sihtjoones lossi ette wiisid, seisus üks wana ti-wirist, kuhu arutust ajast saadik teatud päewal alati rännatud.

See päew oli jell aastal möödnud nädalal olnud ja ristil seiswad pärjad olid alles wärs-ked ja närtsimata.

Siin, selle risti juures, oli kawa, kawa aas-tate eest sündinud ka see lugu, mis Maurice sü-dames alles nii elawalt edasi elutses. Siia oli luuleline, tuline Robert ta salalikult toonud ja siin olid poisid üksksteist tõsiselt, otsekohestest süda-

meist tulevate tunnetega kohustanud, üksteisele jellejuures igakvest sõprust wandudes.

Siin peatus Maurice jalg; ta jäi seisma — pilguks mõeldes seisma ja istus siis kivi astmetele, mis üles risti juurde viisid. Seal oli ta kord sõbra kõrval põlvitanud ja kõik mälestused lapseaast, nooruspõlvest, kõik sõpruse- ja leimatunded said temas jälle elavaks. Ta oli pisarateni liigutatud.

Wiimaks toibus ta; talle tuli jälle meelde ta raske ülesanne. Ta tõusis piisti ja jatkas oma käiku.

Dapave lojs on ilus, algupärane ehitus seitsemeteistkümnenda aastasaja esimeselt poolelt. Waewalt mõis wodata niisugust lossi siit Normandia ühikust nurgast.

Lossil oli kehtehitus lähe tiivaga; ta katus oli Itaalia wiisi järele lame, kiviwaasidega piiratud; peapüüste keskest maadates oli ta oma hiiglaterarajadega juurepärane.

Lossi taga seisis suur aed, Wana-Prantsuse maitse järele ajutatud, lillepeenardega, pirtskaevudega ja lõpmata püüstedega. Tatjus oli lõigatud mitte üksi piramiidideks ja malendite kujuliseks, waid ka lohede ja kõõksugu muinasaja elajate kujuliseks.

Silmapilgul, mill herra de Grimeuse lossi astus, jalutas proua de Lapave oma tädiga aia- teedel, ja kui noor kommandant nende juttu oleks wõinud kuulda, tema ärewus ja mure ei oleks raajugi wähenenud.

Suhtub harwa, et naised oma mehe sõpru ja noore-a jeltimehi armastawad; nad näewad neis harilikult oma mehe noorusjõleduste kaasjüüdlasi; nende arust on need sõprad need, kes mehe ehitsele wiisid ja ilhe oja ta armastusest abikaajast rõõwisiid.

Kui Marianne abiellu astus, oli temalgi jee üldine arwamine, aga ta wastikustunne kaswas weel mitme erilise asjaolu tõttu, nii et jee nüüd päris wiha oli, mida ta oma mehe sõbra wastu tundis.

Braegu oli ta oma tädile sellest pikemalt kõnelemas, kuna ta jelle juures tihti käesolewast pudelist lõhnaõli nuusutas.

„Minule on jee filmapiik wäga piinlik, armas tädi“, ütles ta. „Dean, et teda lahkesti, isegi sõbrakult pean wastu wõtma, sest minu mees armastab teda wäga ja ta on Robertile surmani ustaw sõber olnud. Seda kõike tean ma ja tahan ka katsuda tema wastu õige lahke olla, aga, ja ei tea, kui raske jee mul on. Tädi, tema on alati olnud minu waenlane; jeda olen ma ikka tunnud, et ta minu ja mu mehe wahel seisib; olen kord lugenud kõik kirjad, mis ta Robertile kirjutas, ja kõigist neist wõhtis wälja umbusaldus, waenlus, sest ta jüüdistas mind jelleski, et ma Roberti teenistustel olla õpetatud ja temas au- ja kohusetunde surmanud.

Minu olla Robertile olnud päris pahaks waimuks, kes ta õigest teelt kõrwale wedanud! Do, ma jain sest wäga hästi aru, kõigest hoolimata, mis ta minu kohta head ütles. Ja nüüd, jelle pole olen kindel, jüüdistab ta mind wiiskiati weel Roberti surmasti. Ja jelle inimese pean ma wastu wõtma ja tema wastu weel lahustki näitama!“

„Jah, jee on wäga paha asi, mu armas laps,“ wastas tädi, „ja jügamast jüdamest tunnen ma sinuga kaasa, sest ma wõhtan kõige enam filmakirjateenrid; aga ole rahul, mu armas Marianne, jellest jaad ja warsti jagu. See herra käib ju juures wahest kaks wõi kolm korda ja läheb siis oma juurtükide juurde jälle tagasi. Siis oled ja temast igakwesti lahti!“

„Lõsi küll, tädi, aga paha, wäga paha on jee mul ometi!“

Jutt katkes.

Ilmus teener, kes teatas, et herra kommandant de Grimeuse markiisat jaalis wotawat.

Noor leik kahwatas.

„Peau ma jüud jaatma, armas laps?“ küsis tädi.

„Ei, ei, tänan, hea tädi“, wastas noor leik ja jammus kergejalgselt lossi poole.

Saali uffe ette jäi ta filmapiilguks seisma ja ohkas jügamasti.

Siis wõttis ta jüdame rinda ja awas uffe.

Proua, kes nüüd, mustas leinariides, Maurice de Grimeuse ette ilmus, ei jarnanenud milleski kõrgele iluduskujule, mis ta enesele ette kujutanud. Ta oli kena ja tore — jee oli kindel. Ta naojoned olid peened ja õrnad, lihtsalt joatud juustes jüsimustad ja ihu elsenbeinikarwa, mis muistade juuste wastu kontrastis seisab; eriti ilus oli jale kael, nagu ka kõik ta kehaliikmed kokkufõlas olid terve ta kujuga ja temme olewujega. See kõik tegi noore proua ilikenasaks, otse wõluraks.

Tuppa astudes, ilma kommandandi jügawa kumarduse peale waatamata, jammus ta otse teed tema juurde ja andis talle sõnatult kae, mida jee uuesti kumardades jüdamest pigistas. Siis, toolile tähendades, istus ta tema wastu, toetas küünarnuki nurgalawale, pea kaele ja ütles lihtsalt:

„Jutusstage mulle kõik!“

Ja kommandant hakkas jutustama ja jutustas päewast, mil Roberti surmaw kuul tabanud. Ta kirjeldas lahingut Origny juures, et sõbra kuulust ülespidamist ja langemist jeda enam esile tuua; siis, edasi pajatades, teatas ta, kuidas üks noor leitnant ta keisrõöl Roberti soowil tema juurde jaatnud, kirjeldas tähepanelikult, tardunud filmil kuulawale noorele prouale wiletjat, lumesse peidetud ütti ja kurb-tumedat lugu, mis jelles jündis.

(Särgneb.)

Armulaud.

Satja kirjaniku Carl Busse jutustus.

Mõni aasta tagasi oli mul ühte Sileesia linna asja. Juba ammu olin ma kawatse- nud sealt oma perekonna esivanemate kohta teateid muretseada. Jälsed tähendasid selgesti sinna, ja oma küsimuse peale sain koguduse õpetajalt teate, et kirikuraamatud 17. aastajaja teiseft pooltest vähemalt osalt veel alles olla. Nii siis tarvitajin oma Breslaus wiibimist selleks, et ta seal wäitjes linnas ära täia.

Olin enesele jelle linna ette kujutanud wä- hemana ja waitsemana. Sult wabrikuforst- naid tõusid ka siin juba õhtu, juured wõõraste- majad ja ilusad eramajad ämbriksesid turuplatssi ja wäikali juured kaubaladuruumid näitafid, et sealne mäekawandus rohkesti wedu pakkus.

Kui ma pakijult wõõrastemajaperemehelt õpe- taja kohta teateid palusin, selgus ta nägu. Ja wiis, kuidas ta mulle need teated andis, teatas mulle, et õpetajast linnas suurt lugu peeti.

Õpetajamaja ei seisnud tänawa ääres, waid oli pihut kaugemale ehitatud. Suwel wõisid juured kastaaniad, mis maja ees seisid, ta pool- lenisti kinni katta, wüid siigisel paistis ta pool- paljaste puude wabest selgesti silma. Teel sei- sid lehed ja küpsje wili, mida kats poisist läbi aia õngitjesid, ja kui üks neist siis ühe kätte jai, tõusis wali wõiduktsja, mis selges siigisõhus kau- gemale wõis kajada kui muidu.

Õpetaja ise oli oma kena maja ja jelle ra- huliku, selge imbruse kohane. Tagasihoitud lahtus ja waitne rahu, mis mingijugust maru ega segadust ei tunne, rääkisid ta filmist. Tema oli üks niisugustest inimestest, kelle lähedus juba kojutab.

Rahkesti andis ta mulle palutud kirikuraa- matud kätte, juhatas mulle isegi oma töötoa kõrwal seiswa wäikse raamatukogutoa kätte, kus ma wanu raamatuid rahulikult wõisjin uu- rida, ja tegi ka kõik muud, et minu ülesannet fergendada.

Õpetaja proua pani mulle, minu wasturää- kimisest hoolimata, lihtja eine lauale ja kadus siis ühes oma mehega.

Seal ma istusin wiid ja wõisjin oma am- musjed kawatsejed täide jaata. Ma hakkajin ka tõesti õstima: inimesed ristiti ja leeritati, siis läksid nad mehele ja wõtsid naised, jaid lapsed ja jurid. Mõnusa ja haruldane oli siin terweid rahwapõlwi enesest lasta mööda täia. Ja kõik ammu furnud ja unustatud inimeste nimed, mille kandjaid ükski elaw olemus enam ei mä- letanud. Tahmata jäi süda minus waitse- maks, ja ettewaatlikumalt, nagu effitaks ma

muidu furnute rahu, pöörasin ma lehe lehe jä- rele.

Toas walitjes mõnusa soojus. Raamatu- kapid ümberringi, plekiline wäselõige ufse ko- hal, kõik need mööblid ja toolid arwatawasti leerilaste poolt annetatud patjadega olid küll aastakümneid wanad ja watafjid nii rahulikult ja mugawalt, nagu oleks majaherra waim nen- degi jees. Mis ime, kui aeg ununes.

Nii wõis juhtuda, et ma aega tähele ei pan- nud ja illatatud olin, kui õpetajaherra mind lauda palus. Kutsje esitati nii armastuswäär- lise iseeneestnõisistawusega, et jelle tagasihik- kamine wiisakusega oleks olnud. Pärawst jõe- mist ajasime veel kiki aega juttu, nii et õhtu- poolik ju õige hiline oli, kui jälle tagasi tööle wõisjin minna. Kui töö õhtu eel lõppes, pea- legi ilma tagajärjeta, lasstin enda veel hea- meelega pikemalt kinni hoida.

Ma näen jeda kõik veel just kui täna oma ees. Ruumikas töötoas istujime kolmekesi. Paremat kätt juures tugitoolis, piipu suitseta- des, õpetaja; lambi juures kirjuttuskaua ääres tema abikaasa mingijuguse käsitõbga; mina enam pahemat kätt, juttustades oma tõõst, elust ja kawatjustest.

Üks käis wäljas majakts ja lendas pauku- des jälle kinni. Wiististi oli tuul ta lahti lika- nud. Ma jäin wait, märgates, et pererahwas kuulas. Siis tõusis majaproua üles ja läks tajafesti ufse juure.

„Pole midagi,“ ütles ta ja watas mehele tagajuttulles otfa.

Õpetaja woogutas pead ja tõmbas sügawas- ti hinge. Just kui oleks ta rinna pealt mingi- jugune raskus langenu. Peaagu kohmetult palus ta wabandust ja julgustas mind juttu jätkama.

Uga lühike filmapilt ufse juures käimises- tui siamaani oli minus haruldase, peaaegu õudje helesuue tekitanud. Ma lõpetajin ruttu, ja kiki aega walitjes waitus, nagu oleks midagi meie wahel. Õpetaja waltis särawail sil- mil oma ette. Regajalt lehwis ta pikk seinale. Seal rippus üks wäite pist harilikus pappraa- mis. Ta kujutas üht wana naist. Näojooned olid udujed.

Mind hakkas waitus piinama. Praegu tahtjin üles tõusta ja täwades humalaga jätta, kui mu peremees nagu ärtas ja minul nii lah- kesti wabandust palus, et ma otse kohmetult sain. Ma ütlesin talle awalikult, misjugune haruldane tunne mu rinda tulnud, ja jatkasin

jeletuseks, et mulle elus nii mõndagi juhtunud, mis mind niisugustele helemustele vastuvõtlitaks teeb.

Tema wahetas abikaasaga fiive pilgu ja ütles siis wiivitades:

„Ka minagi olen elus mõndagi näinud, mis nii išeäralik on, et inimesed mind narriks arwaksid, kui ma neile jeda jutustaksin. Dieti: mulle on juhtunud ainult üks asi, mis mulle sügawasti meelde jäänud, aga jeda imelikum on. Mina ei ole närwiline ega ka luuleline. Warimalt olen jeda lugu mõnikord jutustanud, aga ei tee jeda nüüd enam kaua aega. Ka Teid palun ma jeda minult täna mitte oodata. Aga et ma Teile päraft jeda, mis siin sündis, seletust wõlgnen, siis kirjutan oma loo üles ja saanad Teile kätte. Arwake siis ise sellest, mis tahate!“

Weel Breslaus jain hoolikalt kinnipitseeritud kirjjas tema ülestähendused. Ma ei ole neis peaaegu midagi muutnud. Pliatfiiga oli teate kohale kirjutatud: „Room. r. 11, 33.“ Kui ma testamendist järele waatafin, mis seal seisab, leidfin ma sealt järgmised sõnad: „Kui arawamata on tema kohutumõistmised ja arawõistnata tema teed!“

Ja tema lehed jutustasid mulle järgmise liigutawa loo:

„Olen siin juba kakskümmend aastat õpetaja, ja ei wõi oma elu üle nuriseda. Siia tulles leidfin siit töõla rahwa eest, kes äripäewiti tublisti töõd tegi ja pühapäewiti ennast, nii kuidas see wõimalik oli, kirikukelladel mitte asjata ei lastnud kutsuda. Kutemini, kui jeda loota wõidi, hakkas linn õitsma. Lähedalseiwate mäekawanduste awamine mõjus ka omalt poolt: asutati suured wabrikud, suur hull töõlissi liitus elanikkudearwuga. Ja kuigi nende hulgas küllalt inimesi leibus, kes kirikuwõenulised olid, ometi jain ma nendega hästi läbi ja nii mõnigi neist puistas oma südame tihti mulle mu kirjutustoas wälja. Kõige juuremat headmeelt tundsin ma, kui hilja õhtul weel mõni töõline tuli, mis tihti sündis. Sest enamjagu neist olid pärit maalt ja jäid oma wanale õpetajale, kes nad leeritanud, truuts. Kuna nad tooford, mil pühapäewarahu weel ei olnud, ainult hanna said kirikusse tulla, siis koputasid nad mõnikord päraft töõ lõppu minu uksele.

Ühel õhtul — jeda on nüüd ju palju aastaid tagasi — istusin ma lambi juures ja lugesin ühe Berliini kuulsa õpetaja-kõnemehe jutlusi. See raamat seisab weel tänapäew minu raamatukogus teistest eraldi ja tema wahel on kui išeäralik lugemismärk üks wana kirjälmbrik, mis ma tooford juure rutuga kätte hakkasin. Mul oli päewotsa rohkesti tegemist olnud ja ma olin wäsinud. Nii wist ei olnud

ma uksele koputamist küll kuulnud. Ja ma waatafin alles üles, kui lambituli wuhisema hakkas ja mind tuuletõmbus tabas.

Käwel seisid üks wanaeit. Ta wõis umbes kuuskümmend aastat wana olla ja tal oli hall juurrätik pea ja õlgade ümber. Mina ei wõinud teda selgesti näha, sest ukse juures oli tuba pimedam ja minu silmadki olid wist lugemisest tõntsid.

„Noh, hea inimene, mis Teile joowite?“ teretasin ma teda ja noogutasin talle julgustades pead.

„Ah, õpetaja-herra, ma palun tulge kohe — Wilja tänawale — seal joowib üks surija püha armulauda — Wilja tänawal nr. 23 — aga see peab kohe sündima, mitte alles hommikul. Kui õpetaja-herra nii lahke on.“

„Muidugi,“ ütlesin ma ruttu ja tõusin üles, „ma tulen kohe. Silmapilk olen walmis. Nii siis Wilja tänawal nr. 23?“

„Jah.“

Minu abikaasa kattis parajasti õhtulauda. Ja aitas mind teiji riideid selga panna. Ja nagu naised ikka on: isegi minu oma, kes müüd juba kaua aastaid minu truum seltsiline oli, ei juutnud õhtamata jätta, et hea õhtusõõk nüüd jälle külmas minna.

Aga kui ta kuulis, et mind surija kutsus, siis hakkas ta mind ise rututama.

Mäleban selgesti, et kella waatafin. See oli pool kahesja. Siis astusin, kaasaminekuts walmis, oma kirjutustuppa.

„Nii, hea inimene, ja müüd läheme — —“

Aga ma ei lõpetanud üteldust. Sest tuba oli tühi. Eidekene oli juba ära läinud. Wõõr wõimalik, et feesmine hirm ta koju ajas. Noh, adresse oli mul ju teada: Wilja tänaw nr. 23.

Wilja tänaw seisid linna ääres wabrikute ligidal ja seal elasid peaaegu ainult töõlised. Wähede üürikafarnute wahel seisid wäikesed barakid, mis parajasti ainult ühele perekonnale ruumi andsid. Ja nr. 23 näis küll üks niisugune barakk olewat, sest eit ei olnud ju mingisugust nime nimetanud.

Smelik, et mina jeda ka ei olnud küsinud! Ma waatafin ringi. Kerge udu seisid tänawatel, kus ainult üksikud inimesed liikusid. Üksikust oli mul, nagu oleffin wana eite hallis rätikus oma ees näinud. Ma läksin rutemini — me wõisime ju üheskoos minna, ja tema wõis mulle mõned näpunäited anda waele hinge kohta, kes warsti igawesele kodumaale tahtis minna. Aga ma olin efsinud. Mingisugune wari udus oli mind efsitanud.

Sellejuures tuli mulle meelde, et eit murrakut oli rääkinud, mida siin ümbruses ei tartatunud, õlgugi, et ta Sileesia murrak oli. Selle murraku siik oli, et need paar sõna, mis ta ütelnud, mulle nii selgesti meelde jäid.

Winnaks jõudsin ma Wilja tänawale. Tõsi, nr. 23 oli barakk. Kummagil pool uft ainult üks aken. Ühe kohal üks meel wähem.

Maja üks oli lutsus. Ma pidin koputama. Kohe selle järele liikati wana rätik, mis eesriide aset täitis, akna eest kõrwale, awati alnapool ja selle wahel tuli nähtawale kohewil pea.

„Kes seal on?“

„Opetaja.“

„Sumal, õpetaja-herra, kust tulete teie siis weel nii hilja?“

„Mind kutsuti jurija juurde.“

„Suriija juurde? Ei, õpetaja-herra, siis ehk te majanumbri! Siin on kõik terwed!“

„Aah, kas siin ei ole siis Wilja tänaw nr. 23?“ küüsin ma imestades.

„See küll! Aga surijat — ei. Seftjaadik kui minu naine Breslaus on, olen ma üksi siin majas ja surra ei tahaks ma ka weel mitte. Minu peal elab weel Franz Möller, noh, ja kui mina wanamees weel surma peale ei mõtle, siis tema weel dieti mitte. Olete kindlasti walesti kuulnud, õpetaja-herra.“

Silmapiilgu olin ma kohmetu. Aga wanaeide sõnad kumiseid mul kõrwus: „Wilja tänaw nr. 23.“ See pidi õige olema.

„Mind kuusid üks wana naisterahwas,“ ütlesin sellepärast rahulikult. „Kas siin keegi wana naisterahwas ei ela?“

„Wõib olla ema Betfelt. Aga see on kauge maal nr. 21. See võib olla. Wana Betfelt võib juba mitu nädalat. Noh, Sumalaga siis, õpetaja-herra!“

Ta tahtis akent kinni panna, ja mul oli juba kawatsus nr. 21 järele küsida, kui ma, üksi otustades ja et oma südameumistust rahustada, ütlesin:

„Laske mind ometi siisse. Ma lähen ütles. Wõib olla on temale midagi juhtunud.“

Pool naerdes, poolt põmisedes awas ta ukse ja läks sõnalaujumata oma tuppa tagasi. Waewaga ronisin ma järsku treppi mööda üles. Ülewal tõmbasin tikuga tuld, mille peale walges ka ukse kätte leidisin. Selle peale seisis kriidiga kirjutatud: „Franz Möller.“ Waeste inimeste nimekaart.

Koputamise peale kiskus üks noor poisj ukse lahti. Jämeda, poolenisti amatud willase järgi alt järele tugew, paljas rind. Ta wõis umbes kaaskümmend aastat wana olla ja just mitte peene, aga lahtise ja auja näoga, mida teatud lapselikku ilme weel meeldiwamaks tegi.

Järgnes sama lugu kui all. Ka tema ei olnud haige ega olnud ka wanaeite saatnud. Juba tahtsin ma lõplikult ümber pöörda ja olin juba „head böd“ ütelnud, kui noormees mu

äkki, pihut häbelikult ja kohmetult, tagasi hüüdis.

„Mul oleks dieti juur palwe, õpetaja-herra. Urge pange pahaks. . . arwastin ainult, et kui kord juba siin olete . . . ja Teie olite ju ka wana Schmidti wastu wabrikus nii lahke . . . ehk wõiksite . . . wõiksite . . . noh, waadake, õpetaja-herra, pühapäewal ei pääse ma ju ometi iial kirikusse; siis peab meie sugune kat-laid puhastama ja masinaid määrima ja Sumal teab weel mis. Just kui pörjas näed lõunani wälja. Ja siis paned enesele paremad hilbud selga ning lähed pihut wälja. See on ka kõik. Ja et ma ometi sinna ei saa ja lõpuks kord ka jälle püha armulauda soowisin saada, siis palun Teid südamest, wõib olla, et õpetaja-herra jeda mulle nüüd annab.“

Lapselik ilme oli ta näos nüüd tugewamini kui enne nähtawale tulnud ja ta heasüdamlikud sõbrafilmad waatasid mulle auja palwega näkku. Kui ta minu imestust nägi — ma wiist raputasin pead — ütles ta, weel enne kui wästata jain: „No, jah, jah . . . See wiist küll ei lähe. Siis ärge pange pahaks. Kodus pidi-me abati kirikusse minema, ema ajas meid, ja see aasta, mis pärast leeri külas wiibisin, wõttis ta mu ka armulawale kaasa. Nüüd ei ole ma seda enam saanud, sestjaadik kui wabrikus olen. Ja jeda on juba kolm aastat!“

Mu rinda oli tema sõnu kuuldes isäraline tunne tekinud, nagu ei tohiks ma siin tähe järele käia, waid peaksin waele hinge südamesoowi täitma. Aga weel liikus mu südames kahewahel olemine.

„Püha armulaud“, wästasin ma, „on ka altari saakrament. Minult sellele tohib kirikutener jeda anda, kes surmahädas wiibib ja ise altari ette ei saa tulla. Peale selle on tarwilik waike ettevalmistus palwe ja pihtimijega —“

„Õpetaja-herra,“ hüüdis tema järawail filmil, „Teie annate jeda mulle.“

Kas ta minu sõnadest ise oma südame tungi oli wälja lugenud — ta hääles peitus rõõmus ja kindel teadmine, ja nagu sellest kähjulindlast teadmijest aetud, noogutasin ma pead ja ütlesin:

„Jah!“

Ta rinnast tuli fergendatud ohkamine; ta wabandus ennast filmapiilguks ja kadus eesriide taha.

Seal seisin ma nüüd üksi, ja mu südames oli tunne, nagu ma jeda elus weel iial enne ei olnud tundnud.

Tuba, milles ma wiibisin, oli madal. Kui käe wälja sirutasin, puutusid sõrmed lakke. Lambikene, mis põles, walgustas tuhmit. Oli ka ainult wähe näha. Siin jäme laud, seal tool, seal woodi, selle kohal, kui dieti nägin,

pilt, ufje külge kleebitult paar pilti odawaft pildilehest.

Keestis ainult wähe aega, kui Franz Möller jälle ilmus. Ta oli musta pühapäewa-kuue jelga ajanud ja enda nii hästi kui mõimalik rutuga forda seadnud. Ta nägu oli tõsine ja pühalik. Pühaliku aukartusega lastus ta pilt karikale.

Noh, me palwetajine ja ütlesime pühtimise- jõuad. Tema tegi jeda palmelikult ja jüda- meft. Siis andisur talle Jumala armu. Ja nii tõesti, kui ma ford loodan öndjalt furra — ial ei ole mu meel olnud pühalikum ja puh- tam, ja üheski firikus ei ole ma ennaft meie Jäsandale ja Düntistegijale tundnud nii ligi olewat, kui jelles töölijetoas.

Franz Möller ei lubanud mind üksi koju minna. Wähemalt läbi tööliste-linnajao tah- tis ta mind jaata. Ma lubasin jeda heameelega.

Teel küüsin weel nr. 21 jelguft. Keegi ei teadnud midagi; wana Petseli käsi käis pare- mini; tema naine polnud minu juures käinud. Ja nii uskusin, et minuga toorest nalja oli tehtud. Öpetaja, kes linnas elab, kus mitme- jufufeid elemente, peab mitme asja peale wal- mis olema ja jeda jallima. Ja kui ma noore- mehe waitket, rõõmjat nägu nägin, ei olnud mul jellest käimijest kahjuigi.

Järgmiljel päewal, enne lõunat, tormas minu abitaasa ärewalt tuppä. Kohalik leht oli erilehe wälja andnud. See on mul weel praegu alles. Jämedas kirjäs seisis jelles tea- tus, et hommikul kell pool kahesja ühes juures wabrikus katel lõhkenud, mille juures tööline Franz Möller jurma ja üks teine raskesti haa- wata jaanud.

Mul on ainult weel wähe juurde lüjada.

Matusele tuli ka wend, kes mõni penikoore- rem põhjapool maal wäikeft rendikohja pidas. Ma nägin teda alles hawa juures, ja peale minu kõnet — mu hääl wärises jelle juures — astus ta minu juurde ja pigistas kohmetult minu kätt. Ma trööstisin teda ja jaatfin ta

lähedast juruwaiaft linna. Kohe, esimesest jö- nnaft, mis ta ütles, tundsin murraku ära. Seda murrakut kuulsin jel öhtul, kui mind Wilja tänawale nr. 23 kutsuti. Franz Möller ije ei olnud teda tarwitanud — kolm aastat linna wabrikus olid jelle kaotanud.

Mu jüda pöfjus iga sõna juures, mis ma praegu maetu wennaaga rääkisin. Beaaegu tahtmatult pöördusid mu sammud Wilja täna- wale.

„Waata, waata“, ütles tööline, kes mulle tooford oli ufje awanud, „nüüd oli Teil ometi õigus, öpetaja-herra. Mina ei jaa jellest aru!“

Oma wastust ma enam ei mäleta. Tean ainult, et ta mulle imestades järele waatas, kui ma wennaaga järsku treppi möbda üles läksin.

Nii nägin ma jeda tuba jälle. Müüd oli walge öhtupoolik, kõit walguseft läbi imbunud ja jöbrakik. Pildid olid weel ufje küljes; woodi kohal rippus weel pilt, midä ma tol öhtul wi- letja walguse juures jelgesti ei olnud näinud.

Ma astusin lähemale.

Ja kahmasin wooditulbäst finni, nii wabi- jesid ma jalad. Pilt kujutas wana naist, kes mu oli Wilja tänawale nr. 23 kutsunud. Ka- dunu wend oli wist mu ärewust märganud.

„See on meie ema“, ütles ta jeletades.

„Miks ei tulnud ta . . . siis matusele?“

„Ah, öpetaja-herra, jeda on nüüd juba kolm wõi neli aastat tagasi, kui ta juri. Selle- päraft pidigi Franz kodust lahkuma.“

Ma ei küsinud rohkem. Aga ma pidin jeda pilti ükshilmitil wahtima.

„Bealegi — mul on kodus weel üks pilt — just jamašugune. Kui öpetaja-herra wahest... wahest . . .“

Ta ei jaatanud lõpetada. Ma pidin teda aitama. Ja nii jain jelle pildi. Ta ripub weel praegu oma wanas harilikus pappraa- mis minu kirjutuslaua kõrwal seinäl.

See on kõik, mis mul jutustada oli.

Ara raiu!

Valge-Vene rahvalaul.

Ara raiu kasekest,
mis nii paenduw, sirge!
Ara niida rohukest,
mis nii pehme, virge!
Ara lille nopi ka,
mis veel suwe loodab!
Ara wett ka ammuta,
mis siin mulda joodab!

Kask ma ise olen ju,
paenduw, kena, sirge;
minu juuks, nii vallatu,
rohi pehme, virge.
Lilled aga allikal
on mu silmad selged,
millest jookswad pisarad,
pisarad nii helged!

Lumetuifus.

Bulgaaria kirjanik Iwan Wasow.

Alusad on meie Pirõni mäed põhjapoolses Madadoonias. Kui kõrged on nende igavesiti lumitanud ladwad, kui roheliised nende orud, kui kohavad nende männaametsad, kui imetaolifud nende mitmetelised iludused!

Suvel on ta laiad rohumaad täidetud karjadega; rammusad lehmad ammuwad... hiilgamate lakkadega hobused hirnuvad, ja eemalt kajab karjase pajun, kuristikke oma kõlaga täites, mägestiku üffindust elustades.

Selged, külmad ojad kukuvad kaljudelt, looflevad läbi õitswatust orgudest ja kohisevad nii magusasti, nagu laulaksid nad...

Kui ja sinna üles ronid lumisele kõrgusele, mis taewa ulatab, siis näed ja kaugel ja ligidal mägestid ja orge, jõgesid Strumad ja Wardari, ilusat Madadoonia maastikku ja lõunapool mäeharjade taga walget merd, ja kui ja tõstad filmad üles — näed Sumalatti!

Imetaolifud on need Pirõnid kõigi oma kõrbedega!

Meie waatleme neid talweajal, mil meis walitsewad lumetormid ja kohutawad orkaanid, mis huluvad kui põrgu ja teeradadele ning kuristikkudesse paiskawad sügawaid lumehangestid.

Need mäed on siis farnased haudade tunningriigile. Ja nähased, rõõwhimulised hundid hiilwad siis walgel lumel; ainult nende filmad kiirgawad pimedas.

Gäda reijjalal, kes niisuguse tormi ajal seal üffi ööjel effiteele sattub!...

Waewalt pääseb ta eluga! Waewalt jaksab ta looduse koleduste üle wõitu saada!

* * *

See juhtus ühel niisugusel ööl — juft jõuludõhtul — R. mägestikukülas. Djado*) Laska ütis ootas perefond kärjtitult Klimi tagajitulekut. Klim, wana Laska poeg, oli hommitul Mielnikki läinud, et sealt emale, oma noorele naisele ja kaheaastasele lapsese jõulufingitufi osta. Ta pidi hiljemalt widewikufs tagasi tulema, ja waheajal oli juba öö kätte jõudnud, kui ta ei olnud ikka weel tulnud...

*) Djado tähendab Bulgaaria keeles umbes sedasama, mis meie keeles tähendab rauk ehk wanane, wanaisa.

Kui ähwardawalt ja õudsest orkaan mäesab! Pefjab aknaid, raputab ukfi ja ajab terwe õlkatufe segamini!...

On, nagu tungiksid rõõmlid üti kallale ja tahaksid sinna wägivaldselt fissse murda.

Ja majaanikkude süda sureb hirmus ning kärjtitufes. Iga lögina peale, mis akna tagant kajab, waatab noor naine üles, kos wahest Klim ei tuleks...

Uga ei.

Klim ei tule. Minult maru mõirgab...

Ja, Jumal, kui pime waljas ilm on!...

Laps, kes istub kolde ligidal, mille peal pühaderoog keeb, nutab hirmsat tuulewingu mist kartes.

„Ära nuta, kullakene, ära nuta!... Isakene tuleb warsti ja toob sulle mänguasjad kaasa...“

Laps rahustub nende sõnade järele, pöörab piisafilmas õnnelikult ema peale ja küsib:

„Isakene? ... Mängima? ...“

„Mängima... mängima... Jah, küll ja mängid, Gatsjko... Isakene tuleb...“

Ta tähendab ukse poole, mis maru rõhul lögiseb ja pragiseb.

* * *

Murgas õhtab wanadusest ja rasketest mõtetest maharõhutud djado Lasstagi. Ta mõtleb Klimi peale ja oigab tumedasti, ject see hiljaksjäämine ei ennuستا midagi head. Mäed kubišewad rõõwloomadest, öö on hirmus, lumetuif ei löpe ega löpe... Kas ei murdnud hundid mullu talwel Gowanowi julase juft küla ligidal ära, ja kas ei jaanud lumetuifus jurma kolm teist? ... Werejannuliste elajateest pole fiin puudust... fiin wi letjal Türgimaal!...

Laska peidab oma rahutufe sügawasje südamesse ja ei julge õhatagi, et mitte ehmata-da ja araks teha nutwat minijat ja pojalaft.

„Mis te nii wäga nuufjutq ja nutate?“ küsib ta tumedasti, aga äkki langeb nagu kiwi ta lüdampe peale ja temaqi hakkab waljus-ti nutma...

Reegi liiffas ukse lahti.

Luppa astub wana Lasstowitja (wana Laska naine). Ta tuleb kirikust, kus ta pühale Minile küünla põlema pannud, et see pojalt õnnetuše kõrwaldaks.

„Kas ta ikka veel ei ole tulnud?“ küsib ta ahastades.

Wastuse asemel puhkeb noor naine uuesti nutma.

„See Sumal, mis sünnib poisiga?“ oigab wanaqit ja astub pühakuju ette, kus tuli põleb.

Ja seal lööb ta ferd korralt otjaestit wastu maad ja teeb riste.

Ja pada pühaderooga keeb lustilikult... ta on kõigil meelest läinud.

Läheneb kessöö...

Reegi ei julge liigutada...

Tuli hakkab kustuma...

Pada waitib.

Duewäraw, mis põllule wiib, on lahti... ütt seisab küla ääres...

Marutuuul wingub alalõpmata, nagu hullusid hundid... Südinad käiwad kõitide kehast läbi...

Oh Sumal... Sumal... misjagune kole, öudne, hirmus öö!...

* * *

Klim oli ekfiteele sattunud.

Dumetuist on kõik kinni tuisanud: kuristikud, mäed, teed, põllud. Klusa ilmaga oli ta kodust teele läinud, ja nüüd...?

Tundide kaupa hulgub ta mägestiku ja ei tea, kus wiibib, kuhu läheb ja mis talle veel mõib juhtuda...

Kinult jeda teadis ta, et ta wiibis omast külast kaugel, kaugel, tundmata mägustikuförbes, häwi- ja murdjate metsalistatuningriigis.

Öö on walge lumest, aga ta filmad ei näe midagi, mis julgustaks, ei inimest, ei midagi, mis juttu ajaks elust, ei küla, ei ütti ega warju. Ta küla seisab orus, ja isegi kui ta tema ligidal wiibiks, ei juudaks ta teda näha. Mäed ümberringi on tühjad, walged, hirmsad, nagu surmu, kes furnulinaga kaetud...

Kuhu ta läheb?...

Ta jookseb teadmatusse, ainult et mitte külmaohwriks langeda ja tarduda...

Orkaan piitsutab ta selga, hulub ta taga, kaebab, kiunub, wingub, ohkab ja kisendab kui furat nõtapidul...

Klim ruttab edasi, ikka edasi, edasi, ainult edasi, ja kõrwe muutub ikka ääretumaks, ikka hauasarnasemaks.

Ta teab, et teda omaksed ootawad ja tema pärast hirmsat hirmu tunnetwad!... Oh Sumal, kas saab ta neid veel näha?!... Kas

juudab jellest kuristikust veel eluga pädjeda?!...

Ta tunneb, et tardub, et warsti külmaohwriks langeb, maetud lumehange... Ja keegi ei saa teadagi, kus kohal ta haud on...

Ja ta naine?... Ja Gatskõ!...

Orkaan filjatas kohutamalt ja kaifestas ta mõttemõlgutused.

Kitkelt märkab ta pimedas muste warje, mis tajaksti üle lume libisewad.

Mis see on?...

Hundid?!...

Misid on terve kari; paremalt poolt liginewad nad talle, wingudes, huludes...

Ta kargab kõrwale... Mäljased hundid tormawad talle metfikult huludes järele.

Kuikaua ta jooksis, ei mäleta ta enam... Tema ees seisib tühi, paljas, lai lumewäli...

Kitkelt märkab Klim, et midagi ta ees kiirgab... heledad punktid leegitwad ta ees. Sundifari oli ühe osakonna talle teel ette läkitanud... Ta näeb oma ees hirmsat, kõrwalpöörmata surma...

Nagu meeletu tormab ta pahemale poole uuele teele... järsku mäeweert mööda alla... hundid tema taga...

Kas korda kukub ta oma mõõ peale, mis pikalt tema taga jookseb.

Kui ta all meelemärfusele ärkab, näeb Klim rõõmuga, et ta ühes külas wiibib... Mis küla see on, Türgi wõi Bulgaaria oma, jelle peale ta ei mõtlegi, sest murdjad järgnewad talle, kanna pealt... Ta jookseb jiste esimesest duewärawast, mille arwatawasti torm lahti teinud, ja jookseb akna poole, mille taga veel tuli wilgub.

Ja hundid tema kannul...

Klim liukab wäse ägedasti lahti ja tormab tundmata ütti...

Ta tõmbab sügawasti hinge... See on Bulgaaria ütt... Pühapildid, nende ges põlew lamp... tuli wuhiseb alles... Säärast jooksewad talle wastu inimesed...

Imestades waatab ta ringi, kus ta wiibib. Ja näeb nüüd, et ta wiibib ise oma üttil.

Saatus juhtis ta sammud ta enese koldele, kuna ta mõtles, et ta otse wastupidisil teel on.

„Jäakene!... Naine!... Tõuske üles!“ hüüab ta, taskust jõululingitust wälja wõttes.

Nagu nõdrameelsed filjatawad kõik ja jooksewad teda teretama.

„Bojakene, kuhu ja ometi selle hirmsa tormiga sattusid?“ jostitab isa peaaegu minesutes ja hakkab kui laps nutma.

„Maru on suur, aga Sumal on veel suu-

rem, isa... Tulge, tulge kõik, läheme kirikusse. Kas te loffu*) ei kuule?"

Samal filmapildul peatas tormimüühin ja kuuldi lofuheli...

*) Lofuland kella ajemel.

Aristus on sündinud!...

Sunnelik perefond lahkus ütist ja läks kirikusse.

Ja pada pühadepoaga hakkas koldel meestti lustilikult järjema!...

Minu kodu.

Ed. L. Wöhrmann.

Kusagil, kus poeb rada,
tee kui tireke
palu põue, laane taha
kauge saarele.

Seal on minu wanaisa
saunaitike,
pärandatud kurvast ajast
pojapojale.

Eemal wallast, küllarahwast
seisab üksinda;
nagu piiritumas kõrbes
saarekene ta.

Tulukene aknal wilgub
õhtul pimedal,
just kui hele silmakene
juhiks rändajal.

Rändaja — mis ta küll otsib
soosse sihita?
Mille ihkel uidab sinnu
üksik rändaja?

Kanarpik soo kaldal kaswab,
kidur löikehein;
kostab kurekarja kaebe,
lahkumise lein.

Hämarik, kui naerwal palgel
waatab aknale:
saunaitt siis nagu ärkaks —
silm lööb särale.

Hallid seinad liigutama
nagu hakkaksid,

hääletumalt unelaulu
mulle laulaksid...

Öösel waatwad tähed alla —
saun kui kääbas seal
uinub waikselt, magab, mötleb
kauge saare peal...

Mida mötleb? ... Läänud aega
ikka mötleb wist;
möödaläänud kurbi päewi,
äraelamist...

Ja kui tõuseb koidukuma
taewarannale,
hakkab kääbas liigutama
wastu temale.

Aken-silmake lööb helgil
jälle särama,
läheb röskeks ... Mis ta nutab?
Ei tea ütelda!

Olwist ronib suitsujuga
mõttes ülesse:
wajund katus, hallid seinad,
pikk weel elutee?...

Kusagil, kus poeb rada,
tee kui tireke
palu põue, laane taha
kauge saarele.

Seal on minu wanaisa
saunaitike,
pärandatud ammust ajast
pojapojale...

„Jänes”.

Wene kirjaniku E. Gusjew-Drenburgi jutu-stus.

Rong sõitis Tsheljabinski.

Kusagil wabejaamas astus, wõi õigemini: hiilis kolmanda klassi waguni keegi talupoeg. Ta oli kiirwabas, kahwatu ja wäike kasmu poolt ning näis oma kõhnuse tõttu weelgi wähen olemat, kui ta tõelijelt oli. Ettewaatlikult ja kartlikult ronis ta wagunisje. Waenta all kanti

dis ta wäikest, määratud ja raswast kotikest, mis näis olemat väga kerge, sest ta ei talistaanud meest põrmugi ta liigutustes. Nutuga lah-tis mees koha uffe kõrwale istet wõtta, kuid sealt waatas talle otja ühe kapteniafimes teenis-tusest lahkunud ijiku ametlik nägu. See mees oli oma pakkide alla wõtnud terweni kaks pinti

ja vaatas nii kaskiwalt oma ette, et talumees rutuga puupüsti wagunisje tungis ja kellegi daami käest istekohta palus, kes spalli müssijutult pingil lamis ja Zola romaani luges:

"Armuline! Lubage maejele inimejele Teie kõrval istet mõtta. Tõmmake jalad kokku!"

"Ah, ah!" — hüüdis daam närviliselt ja kaskis romaani luskuda. — "Mis ja otjid siit?"

"Minult platsefest, armuline!"

"Ah! Ei tohi puutuda... mitte puutuda!... Sa määrid mu ära! Talupoegade jaoks on eriwagun rongis... Mine... mine!"

Ta tõmbas pitsirätikese taskust ja hoidis jeda oma kena nina ees, nagu oleks mingi lammastaw lõhn ta hinge kinni matnud.

Wahpeal hiilis talumees edasi ja astus äkitselt pingi juure, kus istus keegi tuhvide silmadega, habemif mees, kel uus must fuub kõrge kraega seljas, ning kes enese järelemõttlikult seinu vastu oli toetanud.

"Wend... wend!" hingas talumees mae-walk fuuldawalt... "Luba, et ma sinu kõrval istet mõtan. Waata, mul pole enam kaugele jõita. Seiswalt reisirajalt nõuab konduktor enenem pileti... Mul on veel kõigeft kaks jaama-wahet..."

Teine talumees waatles teda waitides pealaeft jalatallani ja nihkus weidi edasi.

"Piletita?" — küsis ta, kui tulija maha oli istunud ja oma pakikeje kallal nohtisema hakkas.

"Piletita, wend! — Olen juba üle tuhande wersta piletitä jõitnud."

Rõhka tuli talle peale; ta lõhn keha wäriješ ja wabiješ. Pigimust ametnik, kolard mütsi ees — waatas "jänejele" torra otja, heitis siis pilgu mujale ning suitsebas edasi.

"Kas ja tahad tõomeheks hakata?" küsis teine edasi.

"Ei. Ostin maad... elamisjeks... Siberis."

"Mii-ii!" wastas teine pead nikutades. "Kuidas ja siis hakkama jaad, nii ilma piletitä jeda pikka maad."

"Jumala abiga!"

"Lähendab sul pole ka raha?"

"Raha? Milleks mul jeda waja! Raha on asjata. Seda mõin ma juba teenida. Aga miski teine asi koormab mu hinge: mul pole dokumente."

"Sul pole siis passit?"

"Ei, wend. See'p see asi on."

Teine raputas tõsiselt pead.

"Kuidas see siis juhtus?" küsis ta. "Ei pielitir, ei raha, ei passit... ja ometi sõidab ja."

Rapst naer oli wastujeks.

"Jah, nii... ma sõidan... Tshernigowist sõidan sel teel... Wahel sõidan, siis lähen jälle jala..."

"Wahel watsutan kepi turjal!" Iijas pigimust ametnik juure.

Siis naeris ta waljult ja halwatspane-walk ning hakkas uuesti õhtust maastikku waatlema.

Talumehe nägu hiilgas rõõmuf.

"Jah, muidugi, Teie aujus", ütles ta. "Teil on täielik õigus. Miisugune on juba meie jaatus."

"Su wiiajse tagasi", ütles teine talumees. "Politsei juhatab sulle kodutee kätte. Bergemeelle eest jaad lõpuks weel istuda."

"Nad mõtamad mu kahkest wastu, ja ei jada tagasi. Hiljuti tuli keegi soldat külasje... endine alamohwitser. Ta jutustas meile, et Siberis weel kohti on, millest isegi walitusus misri ei tea. Seal olla suur joo. See joo on, ütlemine, tuhat wersta suur. Seal ei jaa üle jõitu ega minna. Peale jäneste ja orawate ei lähe jeaft ükski loom läbi, nii mäda on joo. Kõik raha! Ühest kiljest piirab jood suur meri, teijest kiljest Türgimaa — kus türklane elab. Ka Hiina on seal läheduses. Üle joo pääjeb ainult jee, kes tunneb jalgteesid. Rejet jood aga on mets. See olla alles mets, ütles soldat, mets... põline laas. Kogu riigis pole teist jarnast! Tamm, männ, jarapuu, pärn! Kõik metjataimed kaswawad seal kui rohi maapiimast, ja keegi ei loe meid üle; iga üks, kes tahab, mõib meija rainuda! Ja jelle meija keskel ajub ikkik küla. Nii juur küla! Peaaegu linn. Ja keegi ei tea walitijuses jellest külast, keegi ei tunne teed sinna!"

"Kuidas leiad siis jina jelle küla, kui ja teed ei tunne?" küsis teine talumees kahklewalt.

"Kui aga Jumal awitab!" wastas eimene.

"Waeue mees ei tarwitje weel maapealt kaduda. Jah, nii ta on! Balwe ja häda kannawad ju sinna, kuhu soomid."

* *

*

Kõng tormas nagijebes edasi.

Õõ wahtis läbi atende wagunisje.

Tihedad jädemeparmed lendasid maha ja lendesid läikawatena putukatena ruutude taga.

Ta lõpuks mõib enese mingi kogukonna liikmeks kirjutada lasta", ütles talumees pika waikimise järgi. "Wanad inimejed teawad rääkida: Kes enese Siberis jisse on kirjutanud, jee tagasi enam ei jaa."

"Dollus!" wastas naaber ja raputas pead. "Kes siis sinu ilma passita wastu mõtab?"

"Küll mõetajje!"

"Ilma passita ei lunagi. Kas siis tohib inimeue ilma passita elada? Passita elab koer. Ka türklane. Noh, türklane on ju ka koer; jellepärast on ta ka Türgi ustu... aga ristiusku talupoeg ei tohi ilma passita elada!"

„Jah, armas, kuidas mõiksin ma omale päsi muretseda?“ päris külamees kohmetult. „Noh, näiteks, võta mind!... Olen maene ja lähen hukka! Kehw, nähjas!... Pean oksi-ma maad... astun kõik tarvilikud jammud... Lähen esmalt kirjutaja juure: nii ja nii on lood, anna mulle, Ivan Petrowitsh — päis; tahat-sin maad saada. „Ma ei tea midagi“, wastab see, „kõigi wallawanema käest“. Lähen walla-wanema juure... See ütleb: „Kõle minu asi, küsi freisjülemalt“... Mina — lähen freisjüle-ma juure... see lausub: „Ei mõi midagi te-ka... see oleneb kõik herrast... Mine herra juure“.

„Mis herra juure?“

„Mõisnik! Mii siis lähen ma mõisaherra juure. See ütleb otsekohse: „Kaota jarnane mõ-te peast, see on kõik ainult jonn!“ Jah, mis jonn see siis on, kui lapsed alasti ringi jookse-ivad!“

„Sul on ka lapsed?“

„Muidugi!“ — Ja naeratus lehmis üle külamehe kõhna näo. „Kõlm foguni“.

„Ja ja oled nad maha jätnud?“

„Noh... Jumala hoole alla annud!... Mis ma siis neile olen? Surewad minu juu-res mõi ilma minuta ühtemoodi nähjasurma! Aga küll nad juba läbi saavad! Kui ma enese Siberis sisse olen seadnud, siis lajen ma lap-sed oma juure tulla. Waata, näiteks — mul pole hobust, ja ometi olen ma paar tiinu maad juure mõinud. Kiriku eestseisjale mõlgnen sada puuda milja, mis ma mitmel puhul ta käest lae-nanud. Ma pean jelle töbga taja teenima — terve juwe tegin tema kasuks tööd... Ta on mu ära kurmanud!... Ja jeejuures nõuab papp, et ma ka tema juures tööd teeks, sest ma mõlgnen talle ristimise ja matuse eest. Kas see on jonn?...“

„Kõi katkestas külamees jutu ja tormas wa-gunis hirmunult edasi-tagasi. Üsna lähedalt, ki-rmaljaostkonnast kostsid tema peale maagiliselt mõjuwad konduktori sõnad: „Kontrollbör tu-leb!“

*

*

„Sakjad, piletid!“

Külamees tormas fõrd afna, fõrd ufse juu-re. Waatas fõrd pingi alla — seal olid pakid ees! Minult pingi all, kus lamab daam oma Zola'ga — oli weel maha koht. Sinna mahtus ta kõhn keha kaunis hästi. Ta heitis põlwili daami ette ja jostistas: „Teie aujus!... Minu daam!... Lubage, et ma Teie pingi alla ro-nin...“

Daami käest oleks Zola imestuse pärast jäl-scgi maha kukkunud. Ta kikkas: „Ah! Ah! mis jee siis tähendab?...“

„Armuline!... Teie aujus... Tullakse...“

„Kõi eemale! Minema! Mis ja tahad?“ „Armuline daam!... Lubage waesele ini-mejel... ma ei tee ju Teie misgi halba... ma olen üsna wait... Oh minu daam!“

„Konduktor!“ hüüdis daam.

Külamees tormas äremuses fõrd paremale, fõrd pahemale poole, ruttas siis jälle daami juure, lootuses, et see halastab: „Madame!“

Bigimust ametnik waeris waljult, kui ta se-da kuulis, tõmbas kohwri pingi alt wälja ja hüüdis oma nurgast maagiliselt mõjuwad sõ-nad: „Roni jia!“

Näis, nagu oleks tuul külamehe ära wa-riksanud. Sekundi pärast paiskud ainult weel mustad, kollakad halvast nahast saapad, mille tallad katti; kuid filmapilkfõeld olid needki ka-dunud.

Samal filmapilgul kostis läbi waguni: „D'ge lahked, hoidke pileti walmis... Teie pi-le-tid!“

Kuna konduktor seda hüüdis, lähenes waiti-des kontrollbör, wõttis piletid, waatles neid laterna walgujel ja läbistas nad tangidega.

Tiff-tiff... wagijsid tangid waitiwas wa-gunis, kuna wäljast kostis rongi ühetajane so-gin. Wahpeal waatas konduktor pinkide alla-pimedatesse nurtadesse ja põrandale, et misgi kahlast leida. Wäljarändaja oli nähtawasti päästetud. Bigimust ametnik, kes istus tõsijelt ja waitides afna ees — oli konduktorile wist kindlaks tõendujeks, et kõik korras on; tema istekoha alla ei waadanud ta jugugi.

„Mu herrad! Teie piletid! Hoidke, palun, piletid walmis!“ kostis hääl kolmandast jaos-konnast.

Seal ei kannatanud enam daam. Ta oli oodanud, et külamees üles leitakse. Ta tõusis pisti ja astus kindla näoga kupee-ufse juure.

„Armuline proua!... See ei ole Teie pooit ilus!“ ütles tõsine talumees, kes naisterahwa joomist aru oli saanud.

Aga ta algas juba suurjuguise daami peene häälega: „Kontrollbör! Teie ei ole üht reisi-ijat tähele pannud!“

Waewalt oli ta need sõnad lausunud, kui juba teenistuswalmis konduktor kupeesse tun-gis ja pingialuse reisiija jalast finni wõttis. Publikum jälgis huwiga jeda jündmust. Üle wiimase pingijelja pistis oma pea wälja iist tapteriaistmes ja waatles asja arenemist.

„Ah... Roni aga wälja!“ hüüdis konduktor ja kikkas „jäneft“.

„Teie aujus“, jostistas külamees, ilma et ta wälja oleks roninud.

„Noh — noh! Sulle üteldakse ometi, et ja wälja pead tulema!“ hüüdis konduktor wiha-fõelt. „Rutu!“

Närune, raskelt hingaw fogu fertis üles,

mäsinud ja kurnatud teha. Kontrollbõr vaat-
les teda mäsinud ilmel, pool-halwakspanevalt.

„Pilet!“ nõudis konduktor.

„Teie aujus! ... Ma olen ta kaotanud ...
Jumal olgu tunnistajaks ... Oh mu Jumal...
Kuidas ma küll ...?“

„Kus ja peale tulid?“ kirjendas vihane kon-
duktor.

„Teie aujus! ... Salastaja Jõhnd! ...
Wimases jaamas ... Aga piletit mul pole, kaot-
astin ära, ja hirmu pärast ... seal ... pingi al-
la ...“

Ja ksilamees püüdis kaastundlikult naera-
tada, nagu leiaks ta isegi kogu selle loo naeru-
wäärse olevat.

Kontrollbõr waitis.

„Ta waletab! Ta waletab!“ hüüdis daa-
nite ja tegi pahakspaneema grimassi. „Ta jõi-
dab juba küll aega nii. Kuidas lubatakse neile
seda? Nad mõivad ju warastada ... kellegi ära
tappa!“

„Sel filmapilgul huiakas wedur, ja rong wä-
hendas kuruft.“

„Mar-sj jaama!“ käskis konduktor ning kii-
rustas ksilameest.

Kontrollbõr kummardas üliwiisakalt daa-
mi poole, millest see waimustusse sattus, sest ta
wähendudlikul hingel polnud enam waja.

Publikum arutas ksilimust elawalt. Mõni
oi daami peale pahane, teised wandusid ksil-
meest. Kuid palju ei tehtud ksilimusega tege-
mist. Teenistusest lahkunud isik, kes jeni waiti-
nud oli, kirjeldas kellegile tulijelt ja kaurilt
ühe fenomenaalse kohwri eriti imelikku reisi-
gu. Minust pigimust ametnik istus rahulikult
ja juitjetas üksluiselt. Tema ja publikumi wa-
he laiutas end tihe suits. Alwast nägi ainult
tema, kuidas gaasilaternate wubijewal walgu-
jel, mida ähwardas ära kustutada rõste põhja-
tuul — ksilamees tubli, kõrge kaswuga jandar-
mi poolt jaamatuppa talutati.

Siiina habemeajaja.

Ameerika kirjanik **Philipp Berges.**

Mottstreetil, New-Yorgi hiinlaste linna-
jaos, seisis herra Lee-Ah-Shongi aknal juur
tulipunajest riisipaberist leht, mis hiina- ja
ingliskeelseid kuldkirja kandis. See oli turulik,
eht Ameerika kuulutus, mis „taewariiga“ patši-
pealiste poegade peale kahtlemata juurt mõju
mõis awaldada. Siin selle kuulutuse ustaw
ärakiri:

Halloo! Alandatud hinnad! Halloo!

Muidu 75 isenti

Nüüd 45 isenti

Näo ja pea paljaksajamine, patši
palmitsemine, kõrwakõdistamine (15
min.), silmaripsmete puhastamine,
sõrme- ja warbakäänte lõikamine
jne. — 45 isenti

Lee-Ah-Shong,

Habemeajaja ning konnasilmade doktor

Mis minu filmi kütkestas, polnud odaw,
75 tsendi pealt 45 tsendi peale alandatud hind,
waid see oli isearalik kuulutus, et siin peale ha-
bemeajamise ja patšipalmitsemise ka tõrnu kõ-
distati, filmaripsmeid puhastati ja küüned ilu-
jaks tehti.

Ühikese arupidamise järele läksin ma mus-
ta maja trepist üles ja astusin tuppa. Tuba,
milles wiibisin, oli wäike; toa keskel seisis kõ-
wera seljatoega tool, jelle tõrwal jalgpink, mis
maalikud siidiga üle tõmmatud, ja wäike pesu-

laud, mis täis ümnargusi portjellaanwaagna-
kefi. Seintel rippusid kirjud waibad, osalt pa-
berist, osalt koetud siidist. Raskesti mõisteta-
wad jumalakujud ja toledad loomapildid, palja
peadega ja hulga jalgadega, hirmutasid mulle
jealt wastu.

Kõrge aknastõrwi taga nägin üht patši, mis
üle toolitoe maha ripendas ja peaaegu maani
ulatas. See tore iluetsemplaar oli habeme-
ajaja ning konnafilmatõhtri Lee-Ah-Shongi
oma, kes üles tõusis ja mulle wastu tuli. Ta
oli wäike, patš, hirmitaw inimene, kes hiinlase
riideid kandis; jalas olid tal pehmed, patšutal-
lalised siidkingad.

„Soowin lasta habet ajada“, ütlesin ma.

„Ah! seikie!“ muheles habemeajaja Ingli-
se sõna „all right“ oma puuduliku keelega wilet-
jasti imiteerides, ja palus mind wiisakalt too-
lile istuma.

Siis tegi ta wastu ja ihkus oma habeme-
nuga, — siimaamani ei ojanud ma tema ja Gu-
roopa habemeajaja wahel vähematki wahet
teha. Been Sheffield-nuga libises teritusna-
hal edasi-tagasi ja doktori pea noogutas iselaa-
dilijelt jelle juures, nii et pikk patš edasi ja ta-
gasi hakkas sõtsuma.

Müüd sidus ta mulle rätiku kaela; ma lais-
sin pea tagasi wajuda, ja lähemal filmapilgul
tundsin ma hiinlase ütlemata kerget kätt oma
põsttedest üle libijewat.

„Sa ei tarwitse minu pead habemenõuga ajada, samuti ei nõua ma, et mulle patši teeksid“, ütlesin rahjatades, „muust on küll. Aga ma maksan ometi täie hinna.“

See näis habemeajajale meeldivat.

„Sihihi, hohoho“, naeris ta ja lastis oma käe pehmeisti üle minu pea, nagu kahetseks ta, et seal tihedad juuksed kasvafid ja patšist midagi näha polnud.

Ta ajas pikkamisi ja ei jätnud ainustki kohta näol puudutamata. Ei nina, ei otsaesist, ei oimukohta, ega ka kahe kulmu wahel seiswat ninapealist.

Minu kohal lael, kuhu mu silmad pöördud, seisis tükk kollast siidi, mis kirjult maalitud: ta kujutas wana warisenud müüri, mille kohal seisid imelikud kujud inimpeadega, libliktiibadega, ussikehadega ja kohutawate küüntega. Mina arwasin, et see üks oja jellest juurest müürist on, mis enam kui kahestuhat aastat tagasi Hiina keiser Ching ehitas ja osalt weel praegugi seisab. Minu küsimise peale, mis Lee-Wh-Shongile ette panin, wastas mees, pilt kujutawat ta kodulinna Ku-Yungi üht wärawat.

„Wärawat?“ küsisin ma imestades. „See on ju kinnine müür, mida toledad kujud piirawad.“

„Sihihi! Kinnine müür? On ka. Wäraw on juba neljajaja aasta eest kinni müüritud.“

Ja kuna ta käsi nõuga õrnasti üle minu näo libises, siin weel seebitas ja seal õige pitadajest kumatas, jutustas ta mulle oma kodumaa jaatuselst wäga iseäraliku loo Ku-Yungist.

„See on üks Mankingi ligidal seisew linn, mis hiinlaste teatud uju, wõi õigemini, ebauju läbi, mille nimi Jung-Shui, iseäralikku olukorda sattus. Jung-Shui usub, et õhus eluisewad kurjad ja head waimud, kes kõige kitsamas mõttes niihästi üksikute inimeste kui ka terwete rahwaste jaatuse peale mõju awaldawad. Sellepärast on hiinlastel suur hull nõndanimetatud Jung-Shui tohtpid, kes ülewad, et neil mõju on nende waimude peale, nii et häid wõiwad wälja kutsuda ja pahu kõrvaldada. Umbes neljajaja aastat tagasi, kui Hiinas Ming keisriks oli, leidis üks niisugune Jung-Shui tohter, et Ku-Yungi linnas üks tulewane keiser peituwat, kuid walitsusele jõudes, kõik teised jelle linna kodanikud mandariinideks ja kõrgeteks ametnikkudeks ülendawat.“

„Sellelordne keiser, kes jama ebauslikk kui ta rahwas, hakkas oma krooni pärast kartma ja otsis kardetawat Jung-Shuid linnast, kellele kõiksugu kurje süüts anti, et teda kahjutaks teha. Kõige pealt lastis ta linna põhjapoolse wärawa, mille kaubu õeldawasti kurjad waimud sisse tulid, „igaweseks ajaks“ lukku panna ja kinni müürida. Siis andis ta wälja seaduse, et kõik Ku-Yungi mehed ainult järgmised elu-

kutsjed tohtrid walida: habemeajajateks, konna-filmatohtriteks wõi pambuse pilliroo walmistajateks. Niisuguste inimeste kallale, kel terawad tööriistad käes, waimud ei julge minna, seletasid õpetlased; peale jelle, ja see oli wististi tähtsam, ei walita keisrit ilal nende isikute keskel.“

„Need seadused on tänapäewani alles hoidunud ja jellest tuleb“, lõpetas Lee-Wh-Shong, kuna ta minu nägu kumatas ja mulle peent riisipuudrit wastu puhus, „ja jellest tuleb, et peaaegu kõik habemeajajad, nagu minagi, Ku-Yungist tulewad, misjugujele linnale see tõdharu niilitleda eesõiguseks on lubatud, ja et minu kodulinna põhjapoolne wäraw weel tänapäewgi lukus ning kinni müüritud on.“

Mu silmad olid kõik see aeg laes wiibinud, ja pikkamisi olid kõik hirmjad Jung-Shui waimud, kes seal wärawa kohal heljusid, nähtawasti elawaks saanud ja kirjuts koguks koonud; nende pikad ussikehad roomasid kohutawalt üksteisest läbi, silmad wälkusid — ja kõik see kupatus keerles walgustirujel ringi, minu peaaigus pöörituselaadi tunnet esle tuues.

Nuttu wajasin toolile istukile ja peletasin Hiina filmawirastuse eentale, paludes doktori tööga rutata.

„Nüüd kõrwatõdi!“ ütles tema, ja wõttis jahkest hulga, wähemalt kaaskümme mitmejuguist piisitillusest instrumenti, nagu, wiili, harja, tangid, wasara — nii et mu siidamesse imelek tunne pugus, umbes niisugune, mida ma hambaarsti woteoas mõnikord olen tundnud.

Kõige esiti pistis operaator mulle kõrwa pika, wäga peene terawa ora, mida ta käte wahel imeruttu keeras. See liigutus sünnitas mulle kõrwas toledat, otse wäljakannatamata tõdi. Mul oli, nagu peaksin waljusti kisedama, hing jäi mul kinni — aga doktor hoidis pahewa täega mu peast kinni ja ei lõpetanud, kuna ta mulle nagu lapsele tajakesti sõjistas: „Do — oo! Jääge rahulikuks — lõpetan kohe! — — Na, misjugune hurnit mustust!“

Enne kui toibusin, oli jama protseduur ette wõetud teised kõrwaga, ja siis wahetati ora iseäralise kujuga siidilapi wastu, mis peene harja peale tõmmati ja kõrwa pisteti. Kui ta instrumenti keeras, tuli kõrwast peent tolm, mille ta hõbetaldrekule kogus.

Siis wõttis ta kätte kolmanda instrumenti, millel piiberguise tangi kujud, ja pistis jelle mulle kõrwa, et sealt weel mõned karwad kõrwaldada.

Ja siis tuli pea-akt, päris kõrwatõdi. See oli isewärki operatsioon. Wälkese tangid peenest terajest pisteti õrnasti kõrwa, ja nimelt nii, et ta trumminahani ulatas. Siis awati tangid, et kõrwas teatud pingutust tekitada, ja nüüd õi operaator wälkese wasaraga tajakesti

tangile, jeda teatud waheaegade järele kornate. Niimoodi tärijemapanud trumminahk liimitab peas väga mõnuja tunde; natuke aja pärast algab seal unenäolif kohin, nagu kõlaks muusika, kohijeks tuul wõi meri; wiimaks kustuvad kõik need tunded tergetis uimaastujeks, pooluneks, mis täis toredaid unenäguisid on ja meel edasi "estub, kui operatsioon ju lõpetatud. Nüüd tuleb doktor külmawee waagnaga ja hakab kõrwade sijemust põhjalikult pesema; siis pühhib ta kõik jälle kuivaks, ja eeskama see oja — kõrwakõdi — on läbi. Operatsioon on parajasti weerand tundi kestnud.

Nüüd asub Lee-Wh-Shong filmaripsmete rawitsemisele. Teine kandam instrumente wõetakse jahtlist ja asetatakse minu ette. Mu kärsitus on juba lahtunud ja mu uudishimu juur.

Kõigeesiti pejeb ta mu filmi leige weega, siis pöörab ta parema filmalao pikkamisi üles, kuni ta pahupidi on, ja raseerib ääre sijemust külge piistese habemenoaga, mille järele ta karwad wäikse harjaga ära tõmbab. Sedasama teeb ta teise sõbaga. Wiimaks puhub ta kõwasti sõba alla, et sealt wiimast karwa välja ajada, ja nühib siis filmamuna pehme jiidilapiga puhtaks.

Nüüd koristas ta kõik instrumentid kõrwale ja kääris oma sinise kuue laiad warukad üles. Imestudes filmitjesin ma teda. Kas Lee-Wh-Shong tahtis minuga pokkima hakata? Aga

ei, jeda mõtet tal ei olnud; naeratades astus ta minu juurde ja tegi ka minu käsiwarred paljaks. Siis wõttis ta mu paremast käest kinni ja toetas oma pahema käe wastu minu õlga. Wigemal filmapilgul kuulsin ma ägedat raskumist ja tundsin õlas ühtlasi põlebawat walu. Jälle kajas raskatus, jälle ja jälle uuesti; esiti tuli mulle mõte, et keegi minu kõrwale piisji lajeb, aga seejärel tuli raskatus mu sõrmedest, mille doktor äkki wälja tõmbas ja siis jälle tagasi lastis langeda. "Taewa poegadele" teeb see operatsioon suurt lõbu, minule aga oli ta väga walu; jellega peab wist ju noorest east jaadik wilunud olemas.

Ma tahtsin üles karata ja plehtu panna, aga jeks puudus mul tahtejõud. Walu tõusis ja lagunes kõigisje kehaliigetesse laiali, tuhat jädet tantfis mu filmade ees ja siis ei tundnud ma enam midagi — olin uimane.

Kui filmad jälle awastin, põlwitas habemearaja minu ees ja tegi mu jaapanööre lahti, et nüüd ka mu warbaküüsi lõigata. Mind waldas äge hirm — weel tundsid ma käewartes ja sõrmedes ägedat walu.

Äkilisest impulsist aetud, kargasin ma wälgiirujel piisiti, kahasin kübara ja kepi, wisatasin 50 tienti põrandale, tormasin trepist alla ja põgenesin, kuna Lee-Wh-Shong hirmitades läwel seisis ja mulle kummardusi järele tegi, kuni ma Mottstreeti nurga taha kadusin.

Widewikul.

Serbia luuletaja Jovan Dutshitsh.

Mind meelehärm weel jalutama ajas.
Märg oli rohi kastest, mis on raske.
Wait seisid pajud, ainult ojust kajas
weel waikne wulin. Öhk see oli röske.

Weel läänes oli päewa helgeid kiiri,
mis aga kustusid, ja metsasüles
jü waikima ka tuul. Siis taewapiiri
ma silmitsesin, silmi tõstes üles.

Seal surnuaed, kus ühendanud uni
on kõik, kes elus röömu, muret näinud.
Üksteise kõrwal puhkawad seal, kuni
nad pole elawail weel meelest läinud.

Ka külatuled kustuwad, ja oma palge
ju katab öö — nü pime ja nü uuriw.
Tee, mis sealt surnuaeda wiib, on walge
ja lühike, kuid igawesti luuriw.

Postiliidu lüige.

Saksa kirjaniku Hanns Heinz Ervers'i kirjeldus Haitiist.

„Union postale universelle“ (üleilmeline postiliit) on vist õige armas wana tädi, sest muidu oleks ta nii häbemata jõmpsiika, nagu jeda on neegripoijs Haiti, ammugi oma temp-
list wälja heitnud; aga ta hoiab teda, hoolitseb ta eest ja lasseb enesega rahulikult mängida. Et Berni daam ta üldse oma tuppä on lastnud, oli wäga rumal, kuid anname talle selle andeks; on ju ka juurriigid küllalt rumalad olnud, et nad Haiti „riigi“ tunnustasid. Et aga tädi U. P. U. ta jälle uksest wälja pole wisanud, kus ometi parandamatu päewawaras juba katkümme-
mündi aastat on näidanud, et taft head nahka ei saa, jee on juba andeksandmatu hooselus.

Port de Paiz's astus keegi äärmiselt nä-
rune ja täitunud wana lombak Hamburi-
Ameerika liini agentuuri, wiskas kitta foti põ-
randale ja nõudis kolmkümmendwiisi jantiimi.
See oli kirjandaja, kes posti lap Haitien'ilt
ära oli toonud — jee on wiisteist tundi eemal,
millise tee lombak kirjandaja arwatawasti ka-
hefordse ajaga ära oli käinud. Wanamees
nägi nii naljakas wälja, et ma ruttu oma kodaki
kätte haarasin; tänuks selle eest, et ta wakiselt
kohal oli püsinud, tahtsin talle kümme jantiimi
anda. Ta ei wõtnud wastu; ta nõuda kolm-
kümme wiisi. Mis eest? Postitoomise eest!
Kuid siin pole ju post; post on teisel pool täna-
wa ääres. Sellest ei tahtnud ta aru saada. Kui
ma talle 35 jantiimi ei andnud, läks ta leplik-
maks: ta müüb mulle postifoti wiisteistküme
jantiimi eest! See pole sugugi mõni erandlik
juhtumine: jama kergelt, nagu iga joldat Hait-
tis oma püüsi ära müüb — müüb kirjandaja
postifoti.

Lõppude lõpuks oli mees ju kaunis arukas.
Posti ajemel wiis ta foti Hamburi-Ameerika
liini kontori; arwatawasti oli keegi ta siia ju-
habanud. Seft nimelt siia ja mujale läheb
publikum, kui ta kirja tahab saata. Selle põh-
jus on järgmine.

Linna postmeistrile, kindral Niijani'le,
makstakse palka postmarkides; kõit milligiks
määratud postmargid loeb ta, enesestki mõiste-
kawalt — kah omaks warandujeks. Paberitük-
kidel pole aga tema jaoks miski wäärtust; sel
põhjusel läheb ta — niipea kui uus saadetus
pärale on jõudnud — Saksa kaupmehe juurde
ja müüb kogu rämpsu 20-protsendilise hinna-
alandusega maha. Sel teel saab ta, esiteks, ju-
laraha; teiseks wabaneb ta tülikast tööst, mida
pakub markide üffikult müümine. Tahab näht-
keegi kirja saata — jeda õnnetust juhtub päris-

maabaste juures wäga harwa! — siis peab ta
jatskase juurde minema ja wiisakalt paluma, et
jee talle margi müüks. Sama wäike on huwi,
mida herra postmeister maaposti päralejõud-
mise wastu üles näitab, talle on armsam, kui
kirjandaja selle kas ära kaotab wõi maha
müüb; siis ei pruugi ta kirjandajale palka
maksta ja ei pruugi ta posti wälja jagada
lasta.

Saksa kaupmees ja ta teised wõõrad äri-
hed, kellest Haitis peale jatskase ainult ehk
prantslajel weidi tähtjust on — ei kasuta ialgi
Haiti posti, waid ainult aurikuühendusi.
Hamburi-Ameerika liinil on laialdane wõrk
edustusi ümber terve jaare; ta ühendab kõiti
linnu ja alewid oma ranniklaewa „Präsident'i“
abil, ta „Atlas-liin“ ühendab jaart Põhja-
Ameerika Uhisriikide, Kolumbia, Jamaika ja
Reft-Ameerikaga; ta wõimaldab oma Euroopa
liinide kaudu ühenduse üle St. Thomas'e kõi-
gi Lääne-India sadamate ja kõigi Euroopa
riikidega. Peale selle käiwad paljudes Haitis
sadamates Prantsuse Compagnie Transatlanti-
que'i ja Holland-American Line'i laewad; nii
siis pole puudust heade ühenduste alal. Kaup-
mees saadab oma posti otsekohse laewale; kui
tal kirju waja saata jaare sijemaaale, siis wotab
ta parema meelega head juhust, mil tutaw kir-
jad kaaga wõtaks, kui et ta need Haiti posti
kätte usaldaks.

Naiiw inimene wõiks ehk küsida: „Jah,
milleks siis õige Haiti posti waja on?“ Noh,
jelleks, et igafordne postiminister ühes poole-
tofina Londoni, Pariisi ja Leipzigigi margikaup-
mehega taskuid wõiks täita! See sünnib järg-
miselt. Minister tellib American Note Com-
pany'lt New-Yorgis uue seeria, wõimalikult
mitmekesise hinnaga. Margisaadetus ei lähe
aga sugugi Haitisje, waid Euroopasse; wabri-
kant arwab paremaks, kui talle margi wäärtuse
margikaupmees ise ära tasub. Kui juba Eu-
roopas markidega mõni kuu äri on tehtud, saa-
detakse wäike osa ka Haitisje; kuid ainult lihi-
bejeks ajaks, kuni minister tagawara lõppenuks
tunnistab ja mingi wana seeria üles otsib, mis
müüb mingi „ülekriifiga“ warustatakse.

Neid „ülekriifide“ armastab haitlane wäga.
Ülekriif näib talle margi hing olewat. Kõit
warustatakse ülekriifiga, üks wäärtus muude-
tatakse teiseks. Kujutage kõiti neid sorte ette.
Wõtte, näituseks, seeria, milles leiduwad järg-
mised nominaalhinnad: üks, kolm, neli, wiis,
seitse, kahessa, kümme, katkümme, katküm-

mendmüis, neliskümmend, viiskümmend jne. janttiimi. Müüd saavad nad aga kõik ületrüki: 2 janttiimi. Siis saavad jamad jorbid kõik jälle ületrüki: 3 janttiimi jne. jne. Ületrüki värw on ka mitmekesine, fõrd punane, sinine, must wõi roheline: nii tehakse mitu tuhat „wäga huwitawat“ postmarki. Järgnemad uued ületrükid iga uue walitsuse puhul: Gouvernement provisoire (ajutine walitsus) jne. Peale selle tulewad juubeli-ületrükid, ja neid on wõimalik igat sorti walmistada. Müüd on weel uutjorti ületrükid moes: „En piastres fortes“, mis peawad ütlema, et wääratus on üles tähendatud mitte Haiti janttiimides, waid Ameerika tšentides; seega müüakse margid kuuefordse hinnaga. Nii läheb asi lõpmatukseni! Ministri kannab hoolt, et ka kõik margijorbid müügil oleksid; seda toimetatakse nii, et iga postkontor erisordid saab. Nii on meil kõigis postiajutustes kofku, näit., 2-janttiimilisi terweni 30 sorti, fõrd pea, fõrd wäpiga, fõrd sinised, fõrd punased, fõrd rohelised, fõrd ühe, teise wõi kolmanda ületrükiaga, janttiimides, seal aga jälle Ameerika tšentides märgitud hinnaga. Sama lugu fõrdub postkaartidega; siin tširfuleeritakse ismaliidu postkaardid 1, 2, 3 ja 4 Haiti janttiimi wääratuses (seega 0,3—0,6 ja 1,3 kopika wääratuses) — ühtlasi aga ka 1, 2, 3 ja 4 Ameerika tšentides ülesantud hinnaga (seega 2, 4, 6 ja 10 kop. wääratuses). Ma wõin, näit., Sakamaale postkaardi saata 0,6 kop. eest, kuid wõin ta eest ka 10 kop. makssta, nii nagu see mulle meeldib. Ka kirjaposti alal walitseb samasugune täielik wabadus: ma wõin makssta 3,5 kop. wõi aga jälle terweni 25 kop., see on täiesti ükskõikne asi; tassi siin ei tunta — ükski postiametnik ei anna siin paremat nõu. Ükskõik, mis hindu ma ka ei maksaks, kirja päralejõudmine on ühtewiisi kindlustatud, kui ma ta ära saadan mingi laewaga, ja ühtewiisi kindlustatud on ka kaotamine, kui ma ta usaldan Haiti posti hooletaks. Postiminister ei usugi, et ta marke ükskõik wõiks müüa; ta teab wäga hästi, et postiasutuste illemad talle ühtegi penni ei anna: ta teenistus tuleb Euroopa margiäridelt. See äri on igatahes hülgaw, sest Euroopas pole puudust lollidest, kes Haiti marke koguvad. Herra postiminister lahkeb mõne aasta pärast miljonäärina tegewusest ja usaldab ameti oma jama järeleulija hoolde.

Kõiki neid tõstasju tunnewad postilidud herrad wäga hästi; seepärast on mulle aruajamata, mispärast säärast ahwiriiki edasi kaunataakse. Haiti ise wõib ju herrad postilidud

wälja naerda. Haiti „post“ pole miski muu, kui ainult margiäri, ja jamajuguse digusega wõiks postilid herra Senfi (Leipzigist) oma liikmeks wastu wõtta ja talle diguse anda, eriti Senfi-marke trükkima hakata. Siis jüniks kauplemine wähemalt ausatel alustel ja tuhanded ei ootaks asjata kirju, mis Haitis posti pandud. Kogu see tüsjamine purjetab üleilmilise postilidud plagu all; kui liit täna Haiti wälja heidaks, lõpeks homme kogu see pettus: isegi kõige rumalamad koguvad hakkasid streikima, ja margikaupmehed ei annaks herredale neegriministritele pennigi enam. Tagajärg oleks, et herra postiminister raha margimüügist kodumaal hakkaks nõutama; ta oleks sunnitud sealata puhastama ja wargusjüsteemi reformeerima.

Tõesti, tädi U. P. U., ja oled siin käomuna munenud!! Ole fõrd mõistlik ja wiska inetu, häbemata lind, kes ju pesa roojastab — wälja! See on talle enesele — kui ka julle — parem!

Port-au-Prince'is läksin „Baldiva“ pardale. Tähtsin Kolumbiastse sõita. Polnud paati sadamas, ja kuna just postipaati laewa juurde sõitis, palusin ma herra postidirektori mind kaasa wõtta. Pariisist herralt kindralilt, mis ta ka laewal mõtleb teha, ja ta seletas mulle ametlikul näol, et „Baldivia“ olla New-Yorgist terweni neliteist kasti marke uuest j e e r i a s t toonud.

Endine seeria oli waewalt 14 päewa wana! Neliteist mitmekesist kirjamarki, igalihest terwe kastitais! Ta hakkas mulle marke wägigi soowitama, nii et ma musta äri peale pidin mõtlema hakkama. Margid olla wäikesed meisterteesed, seal leiduda presidendipalee, Crète a Pierrot, sõjalaewa „Le Crochant“ jne. waated. Need margid minna enesestki mõistetawalt, wäga haruldasteks — sest neid kawatsetawat ainult nädal aega ilma ületrükita müüa jne. jne.

Kuulasin pealt ja olin nähtawasti wäga huwitatud. Lõpuks arwas herra kindral ja postidirektor, et ma juba küllalt tümaks olen tehtud ja tuli oma ettepanekuga lagedale: ma oifku igast kastist pool ära. Algul nõudis ta muinasjutulist hinda, siis jättis ta hinnast kiirelt alla ja wähenaldas teda kogu aja, mil laewale lähenesime. Kui meie treppi mööda „Baldivia“le” ronisime, oli ta lõpulik nõudmine: 50 dollarit! Ja ma ei wõi pahaks panna, kui ta mind müüd pururumalaks, lollakaks peab, kes säärasekki tulusast ärioperatsioonist lugu ei osanud pidada.

Sarum.

Daani kirjaniku Georg Brandes'i jutustus.

Ükki seijab minu ees inestamisväärt selgelt väike juhtumus lapseast. Olin kümne aasta- ne. Olin talvel haige olnud, ja wanemad olid mu suvel maale kojuma saatnud; fogu mu hu- mi juhtumuste vastu oli elule ärganud. Sei- naturul lubab mind kavalalt hirmutada talu- poeg oma wanxil Farumi linna kaaja wõtta, kus ma kooliõpetaja majas eluajet pean leid- ma. Ta nõuab selle eest faks taarrit, mis ta ka saab. Summa on mulle muidugi ükskõikne; mi- na tohin hobuseid juhtida, j. o. ohje hoida, ja olen õnnelik. Kus Farum ajub, seda ma ei tea — aga ükskõik, igatahes on ta minu jaoks uueks ilmaks. Täni olen kui linnalaps ainult oma amme maja ja maad Glostrupis näha saanud — tean täna weel hästi, mis lõhnu seal tund- sin, ja ka seda, et mulle täiesti omaette lufikas anti, kuna teised wabehdamisi ühe lufitaga läbi pidid ajama, kui haput piima jõddi; aga kuhu ma sõidan, seal on täielik külla, koolimaja, rüüt- limõis — lühidalt, juhtumus kõige laiemas ulatuses.

Kanitas on mul järgid ja bluusid ning ju- kad, ja nende all hilgenumber, mida ma weel kordagi pole kannud: sinine kalemikuub ühes juurekurluma walge koldnõbbise westiga; ema lubas seda pühapäewal kanda. Seni kandsin ikka ainult bluusi, nii siis tähendas kuub juurt auksendust. Igatsest ta kandmise järgi ning kahjatsest südamest, et täna just esmaspäew pidid olema.

Talumees peatus kejet teed. Ta seletas, et ta mind edasi ei wõiwat wedada — ma pidada raha jääma; ta ei sõitwarki Farumi. Uga moanteed mõbda tuli parajasti mees turbawoo- riga, kes Farumi sõitis, ja sellele määris ta mi- nu kaela. Raha oli talumees saanud; mul ei olnud midagi, mis ma teisele oleks wõinud an- da. Kurwal meelel wahetajin kahe kõwi kiire traawi turbakronude melankoolsest aeglase jammu vastu. Mu esimene mulje kõneles mees- te kavalusest!

Õpüks olin kohal. Kõrgel, juurel mäel — juur ja lai tundus ta tookord olewat — seists uhkelt koolimaja, väike Christiansborg — elu- wõimalusega parempoolses ja kooliruumiga pa- hempoolses otjas. Ja koolmeister herra Leth astus sõbralikult naeratades õue, piip käes, mis oli tubli tüki wõrra pikem kui mina, ulatas mul- le käe ja palus mind sisse astuda; peagi sain kohwi ja kuulsin jügamama meelepaha awal- dusi talumehe kohta, kes jääraja wäikese sõidu eest faks taarit oli wõtnud ja siis minu weel tänawale oli jätanud.

Palusin julge ja paberit ning kirjutasin sõb- rale kirja salakirjas, mis meie selleks puhuks wälja olime mõelnud, milles teda wanematele palusin teatada, et mind hästi vastu on wõe- tud. Teatud häbitunde põhjusel ei tahtnud ma, et herra Leth, kelle majas wiibisin — teaks, mis ma temast koju kirjutan. Ulatajin talle lehe pal- wega, see kofku panna; seda ma ise ei osanud, kirjailmbrikke aga ei tuntud. Kuid kes kirjeldab mu jahmatust, kui ta mulle kõik selgelt ette lu- ge: „Mind wõeti juurepärastel vastu“ jne. Sääwast terawmeelt ei osanud ma omale ette kujutada. Minu respekt tema isiku ja piibu was- tu kaswis seda juuremaks.

Samal filmapilgul koputati uksele. Eisje astusid faks tiitarlast, juurem ja wähem, kellest esimene minult fogu mu teadwuse rõõwis. Ta oli blond, õde aga neegrinust. Nad olid 10 ja 8 aastat wanad, nende nimed olid Henriette ja Mina, ja pärit olid nad Brasiiliaast, kus nende wanemad ajusid. Paar aastat pidid nad Da- anis mõbda jaatma. Nad käisid harilikult kord päewas meil, nüüd aga weel eriti, et wäikest wõõrast poisji näha.

Kui olin faks minutit waadelnud Henriette blond juukseid ja imeilusaid halle filmi, kadusin ruumist ja tulin wiite minuti pärast tagasi — kandes tumesinist kuube ja walget westi kuld- nõbbidega, mille kandmine mul äripäiwiti kee- litud. Sellest filmapilgust alates kandsin mina patune iga päew ühte ja sedajama ilikõnda — oma uhkusilikõnda, aga teie ei tea, misluguje jüdametunnistuse piinaga!

Näen oma ees ilusaid wiljarikkaid põldusid, kus alati mängistme; panime jahte toime ilusa- te kirjutiwuliste liblikate peale, keda me mü- sibilega püüdsime ja julmalt nõela otja ajastime; plikad loopisid mu uuele kuele kaera, ja kui laer ripnema jäi, siis tähendas see misti, — armulugu, arwan ma praegu. Mina ja armu- lood!

Siis tuli kutsje rüütelmõijast; mõija hoone oli suur ja uhke, tõsine loss. Seal elas wana walgejuukseiline kammerherra, kindral, kes ühes harilikult Frederik VII lauas sõi ja meile, las- tele, kawalistesti maiustusi kaaja tõi. Hästi juu- ri kükke kandisjuhkrut ja igajeltsi kumpwekke, mille paberid ehtisid armastawate paarikese pildid. Ta noorem poeg, kel oli imeilus fogu putukaid ja muud sarnased ilusad asjad — oli mu wandesõber, j. o. ma olin tema sõber, kuna ta mind ju tähelegi ei pannud; kuid ma ei saa- nud sellest aru ja olin oma sõpruse peale uhke ning purjetajin tema ja teiste poiste-plikade-

ga mööda Farumi järve; neil päevil tundsin enese täieliku mehena. Oli wist aastajada möödnud ajast, mil wiimati bluusi olin kannud.

Hommikuti wiisin Dr. Dörr'ile, kes oli Saksa keele kodukooliõpetaja lossis — ajalehed kätte ning sel puhul kohtasin alati Henriette't, keda ma siis terve päewa jookkul maha ei jäänud.

Ma ei leidnud ühtegi põhjust, mis minu nii kindlalt kütkestas Henriette külge. Teadsin, ta oli imeilus, see oli kõik. Lugesime hea meelega koos; muu seos lugesime pale-pale kõrwal Don Quijote'i, Charlotte Bieli tõlkes. See oli aiamajas. Meie jaimes sellest kõigest ainult, wõib olla, pooleniisti aru, ja ma tean weel praegu kindlasti, kuidas meie selgusele püüdsime jõuda sõna „dulle“ (uulitjatüdruk) tähenduse kohta; aga kõige üle, millest aru jaimes — naersime see-wastu pijarateni. Don Quijote'i tootordne lugemine tuli mulle meele weel siis, kui ma hiljem selle teose põhjaliku uurimise alla wõtsin.

Kuid Henriettel oli omadus, mis mul puudus: talle pakkus löbu koerustükke wälja mõelda, ta oli leidlik ja intrigeeriw. Kord nõudis ta minult, et ma koolilastele — kõigile neile wäikestele mudilastele — mingi wembu wälja mõtleks. Pidin ühele 9-aastasele plikale — kelle nimi oli Ingeborg — tõsise armastuskirja kirjutama, ja nimelt kellegi 11—12-aastase Per'i nimel. Ja selle kirja ümber tahtis Henriette põimida löbuja lillepärja. Walmistasin kirja ja jaatsin ära. Aga tagajärjeks oli, et Per järgmisel päewal, kui ma Henriettega koos mööda maanteed jammusin, enese sõpradest lahutas, minu juure astus ja mind Koppenhaageni Flapiks sõimas. Lõpuks kutsus ta minu kallema. Tagasi astuda oli wõimata; ta oli palju juurem ja laiem kui mina, ja, teijeks, oli mul kaitsta õige täbar asi. Kuid waewalt olime annud tutwunemislõõgid, kui aru sain, et minu osawus enam kaalub. Waene pois! Ta ei teadnudki dieti, mis kallemine tähendab! Mu Koppenhaageni koolielu oli mulle kätte õpetanud terve rea wigurid ja wempe, mis talle wõõrad,

ja enne kui ta aru jai, paistasin ta kraawi. Ta kargas uuesti jalule, kuid juurjuguje kiirusega wistasin ta jällegi maha, nii et pealuu jumises.

Olin enejega täitsa rahul, sest ma ei olnud end Henriette ees blameerinud; Henriette wõttis minu wõidu kilmawerelisel wastu ja ei laskunud sõnagi. Ta küsis minult, kas me õhtul wana pärnapuu juures kokku jaame. Kohtasime pärnapuu all. Henriette oli kaks pikka rihma kaasa wõtnud ning küsis minult pilkawalt, kas ma julgen end kinni siduda lasta. Mu wärus oli enesestki mõistetaw jaataw. Ta sidus mu käed hoolikalt kokku. Kas wõin käsi liigutada? Ei. Ta wõibutas teist rihma ja lõi mind üle selja. Ja jälle uuesti. Ja jälle uuesti. Sain terve nahatäie. Talle pakkus rõõmu oma rõõmu tunda. Poisustlus ei lubanud mul kartuda; waatlesin Henriettet kogu aeg tõsise intensiteetiga; ta ei lausunud sõnagi, waid tegi mu käed lahti; läksime lahku, ja ma hoidsin edaspidi temast eemale. Nii õppisin esmatordjelt tundma maisterahwa jalakawalust.

Muidugi ei kestnud waen kaua, ja õhtul, mil koju pidin sõitma — jaimes tema soowil weel kord kokku, kus ta mind suudles; seejuures ei lausunud ei tema ega ka mina enam, kui ainult: Ela hästi!

Enam itatgi ei jäänud ma teda näha. Tean, et ta kahelümne aasta eest Brasiilias ära on jurnud. Aga kaks aastat hiljem, kui ma esimest korda koolipoisina armastust tundsin, ja nimelt kellegi 11-aastase plika wastu — eemaldas see minu oma pilkawa tähendusega: „Ah, sina oledki see pois, kes pärnapuu all omale Henriette poolt nahatäie lasi anda!“

Jah, see olin mina. Nii julm oli olnud minu daam. Ta oli jõbrannade seas jutu laiali lastanud selle üle, mis üks seltsimees aujameelset kannatanud, kuna ta rüütlikkudel põhjustel wastu polnud löönud!

See oli mu esimene tõsine mulje naisterahwa ijeloomust.

Nüüd ja hiljem.

Soome luuletaja J. H. Erkkö.

Astu, armas pojuke,
ema toel astu!
Ei sa kuku, linnuke,
ema wõtab wastu!
Kukud, üles tõstab su
ruttu jälle tema,
aga kui kaswad suureks ju,
maha jääb siis ema:
Ilmas üks teist tõukab seal —
härwa saad abi ilma peal!

Saaremi võre tagant.

Daani kirjaniku Børge Janssen'i romaan.

1.

Meie viibime Sevajewos, tüüklaste linnas. Kõik, kõver tänaw madalate, walgetsub-
jatud majade wahel. Terawad puukatused ulatavad kaugele wälja ja heidawad warje walgetele müüridele. Nende warjus seisawad rautatud haarmeid aknad.

Majast majasse ulatawad walged aiapiidrid rautatud wärawatega ja särawate uksepuhajatega; üle müüri sirutab õitsew wiljapuu oma walged õjad sügaw-siniisele õhule. Päike põletab, kõik elu on jurnud, ainult üks dieleht kukub läbi päiksepaiste warijedes maha.

Korraga kajawad hiilwad sammud. Nagu wari libiseb üks paksu looriga kaetud naisterahwakuju ümber nurga; üks üks kukub finni; ja kõik on jälle wait. Kuid nüüd jostatab läbi waituse jumbutatud hääl, mis tõuhib ja wajub. See on kauge käre alt kristlastelinnast.

Siis jälle waitus.

Kuid ainult wähe aega.

Siis kajab trummiheli; kindel sammumüdin lõhub waituse looduses. Need on Austria sõdurid, kes harjutusest tulewad.

Kiiremini, kõwemini kajab trummipõrin; nüüd tulewad sõdurid nurga tagant nähtawale, nende ees üks noor ohwitser ratsu seljas. Wunder istub tal lohakil seha ümber. Müts mustadel kräjuustel on kuldasje liikatud. Ta istub kummargile, nagu oleks ta sügawas mõttes. Nüüd aga ajab ta enda sirgeks. Kindlasti 'ah-mab ta käsi ratsutitest finni, ta filmad hakkawad särama, kui ta tarretust üle aiapiidri wahib.

Seest atas, õitsewa wiljapuu all seisab roheli-
seks wärvitud kaemu najal üks noor naisterahwas — kallagatikutud kingad ja walged atlaspiiksid jalas, kollane jakk ümmargusel rinnal, punane ses mustadel juustel — päiksepaiste tungib mererohelisel särahes puulehtede wahelt läbi. Mein tõstab pea üles, kuldrahad wäri-
sewad ja särawad ta sessi küljes. Aga ta mustade filmade sära on kaugem, ja see sära on wäljas möödapõitmat ohwitseri tabanud.

Trummipõrin ja sammude müdin jurowad, mõne sammuga on mein kaemu juurest kadunud ja maia jooksnud; puuwõre ülewal haaremiakna ees liikatakse pisut kõrwale, selle taga särab must filmapaar.

Seal kajab seest sügaw, tõsine hääl:

"Fatme!"

Ei mingit wastust.

"Fatme, kus ja oled?"

Puuwõre kukub finni. Üks all fistatse lahti. Jälle seisab mein kaemu juures.

"Siin! — Kaemu juures!"

Kõhe selle järele awaneb üks, ja wälja astub pikkamisi läbi päiksepaiste Fatme isa. Ta tuub on finine, nahaga palistatud, ta turban walge, nina kõwer nagu kullinokk, silmad sügawal kulmufarmade warjus, nahk pruun, habe walge ja pikk.

"Fatme, kus ja oled, kui hüüdsin?"

Mehe hääl oli tõsine ja pehme ja ta käi seisis tütrel õlal.

"Fatme, kus ja oled?"

"Siin!"

"Waletad, laps!"

Mein langes ta rinnale ja hakkas nutma. Mees istus maha, wõttis tütrel päle ja silitas ta palgeid.

"Wait — kus ja ometi oled?"

Silma et oleks filmi tõstnud, tähendas mein haaremi võrele.

"Ja kes see oli, kes praegu mööda läts?"

"Sõdurid —"

"Waelkajed, mu laps, ära jeda unusta!"

Mein noogutas pead.

Ja silitas õrnasti tütrel pead ja ütles:

"Fatme, mu ainus laps, pea meeles, et ja oma isale ei tohi muret teha!"

Mein jurus enda tema najale.

"Nagu ma nüüd sinu juures istun, nii istu-
tuin kord Suleima, sinu ema, juures, ja oled tema jaruane, niisama ilus kui tema — Suleima! — Ah, laps, see oli õnneaeg, lilledaeg. Nüüd närisid kõik, kõik minu ümber!"

"Mina olen ju weel sinu juures —"

Ja pigistas teda oma rinnale.

"Jah, aga läinud on lilledaeg, see uhke aeg, mida sina, mu laps, enam ei tunne. See kord oli sulgan nende maade isand ja meid kut-
juti lõwibeks, kes Stambuli wärawaid liiksewad. Allah wõim oli juur. Aga ta lahkus meist meie uskmatuse pärast. Lõwi jai taltsaks, wõõrad said isandaks — seal wäljas wõitlejine meie, tänawast tänawani, majast majani; maa oli punane werest, õhk täis kurtmist ja ahastamist, nad tõpsid meid kui koeri. Aga koerad hammustasid. Ali ja Soliman, m i n u Ali, m i n u Soliman, sinu wennad, mu wanaduse troost, tapeti maha minu silma all —"

Ta kargas üles. Ta pikk tardus ja käed laskisid rustitakse.

"Fatme, Fatme, ära unusta, mis ma ütlen. Ära unusta, et need seal wäljas minu

Ali ja mu Solimani, mu jüdamme rõõmu, kord ära tapšid! Veel praegu näen ma nende murdunud pilku, veel praegu kuulen ma neid veel jurnas hülidwat: „Allahi eest, Islami eest!“

Fatme seisis sirgelt ija ees. Ta silmad wälkufid, kui hüüdis:

„Anna mulle nuga! Juba homme seijan ma seal, kipun wärawa lahti ja tajun neile fätte sinu eest, Ali eest, Solimani eest —“

„Wait, Fatme, jina oled naine. Kättemaks on mehe asi“.

Neiu pea wajus norgu. Ta juundles ija kuue siilu ja ütles:

„Mu ija, mu ijand ja kästija!“

Sügawas mõttes mõttis wanamees jälle puu all istet ja nättas käega, et Fatme lahkus.

Pikkamisi lahkus neiu.

Warsti jelle järele istus ta ülewal afna ees ja wahtis wälja tühjale tänamale.

Walged lillewarred wahtisid üles tema poole ja walge lillewaip all õues oli tooreste jödurjalgade all maha tallatud. Müüid wajušid aga uued öied maha ja kudusid waibasje jälle uued lilled — film filma järele.

Ta pigistas filmad kinni, peitis näo fäte wähele ja istus nii kaua.

Kõik oli wait. Kõik elu türklaste linnajaos oli jurnud.

Korruga jahmatas ta. Cemal kajas jumbunud trummipörin.

Ta filmad juurdusid; ta kuulatas, tõusis üles, liiskas wõre ettemaatlikult kõrwale.

Tänaoli oli tühi ja hääl kustus. Neiu aga wahtis ja wahtis.

2.

Buko Kwicala oli leitnant kütipataljonis. Ta oli waeše Kroaati aadelišoo mõju, armastas lapšest jaadid laulu, muusikat ja kunsti ning — hakkas leitnandiks. Kuna ta jeltšimehed pahašed olid, kui nad Wiiništ ja Budapeštist Bosnia pörguše jaadeti, tundis tema jellest rõõmu. Seltšimehed narrisid teda ja ütlesid, tema olla müüid veel meidram kui enne. Pealegi oli see päris õige asi, et šia poolmetšifute inimeste keškele jaadeti; paraadšödurite jekka ta ei kõlwanud. Ta munder istus lohakalt, müšji kandis ta kullas ja ei olnud ka muidu kullak ees kirjalkult riides. Peale jelle laulis ta ja mängis kitarr.

Ta mängis küll wäga hästi, aga kuninglikule leitnandile oli see ometi wõpšastaw.

Sellepärašt kutšusid nad teda mustlajeks.

Enne kui ta štia tuli, oli ta waimuštatud aatest, millega neid maid štiin wabaduše ja kultuuri nimel taheti „walguštada“.

Ta nägi špelulante kõišjugu tõöštusejaadusteiga štia šisje walguwat, nägi, kuidas ölu oma uputuse üle maa walas, nägi hammaštani jöja-

riištadega waruštatud „wabastajaid“ „wabastatuid“ kältjutawat, nägi, kuidas see ilus, wäikne maa mišjonite nõidantšufeerdu fisti.

Tema, kes ise wabadušt ja õhku ihanud, istus müüid „kollajes kindluses“ jalga jeltšimees-tega, kel midagi muud teha ei olnud, kui soldatid õpetada ja kuninglikus ohwitšeride kašinos juna ming šaarbe mängida.

Miimoodi kantakše hoolt kultuuri laialilao- tamise eest.

Ta hoibus teištelt eemale, ratšutas wähe- wähele mägestikku, jäi poolteš päewadeš ära, ja ta ratšutas kui furat, ütlesid ta jeltšimehed. Mõnikord istus ta kuni keškõni oma toas ja mängis kitarr, ja ta mängis nagu ingel, kinnitafid kõik daamid.

Mis nemad ütlesid ja kinnitafid, oli Bukoie pealegi üks šama kõik. Nad ei teinud talle šöbu, need talšjad, hästi-šrišeeritud daamid oma iluštates Wiini šleitides.

Nad olid talle šama wastikud, kui Euroopa linnajagu oma tänamatega, elektriwalgus- tušega, wabrikuforštendega, promenaadidega ja majadega, mis wälja nägid nagu šigaritafid. Ši, temale meeldis türklaste linnajagu ta ba- šaaridega, mošheedega ja kirjumärwilise šarne- waliga.

Tundide šaupa wõis ta šašaari äriputšade wähele ränwata, ja kui ta wäšis, šis läts ta jöe äärde Türgi kohwikuše. See oli ühes wanaš roošiaias, kus igalpool weši nirišes ja õhku ko- jutas. Šeal istus ta ja mõtles kašinos peale, jeltšimeešte peale, kuidas nad üksšeiše järele šis- je tulid, kannad koku šöid, mõögad warna ri- putafid, et ikka ja ikka jälle wana šutbu aluštada, mida ta ju tuhat korda kuulnud, juttu teeništus- ješt, hobušešt, naišešt. Šht täitus šitšjuga, ölu wookas — ta wahtis wälja wäikšete moš- lemide peale... mišk ei toštunud ta nendega oma elu wähetada?

Šhtu eel, kui šašaarid kinni pandi, oli enam elu. Umberringi puude külšes rippufid kirjud šaternad. Noored šaupmehed tulid, ehtisid oma turbanid roošidega, wõšid laudade ümber ašet, jöid kohwi wõi roošilikšöri, šuitšetafid, rääkisid päewauudišeid, kuna kõištšimees pajutorwiga ringi käis ja šikšöriwalmištamišes wärškeid rooše noppis ja mustlaste mängukoos kaeba- waid, uništawaid wiše mängis.

Mištjuguštal õhtutel tõufid Buko Kwicala pä- šhe išeäralikumad mõtted.

Tuhat üksšöb-päewad polnud jurnud. Kuid warsti šurid nad ja tema ise oli üks nende mat- jatešt. Kui imelik ometi oli šaatus. Štiin istus ta, armastas neid inimeši, nende elu, ilu ja ra- štu štiin ümbrušes, ja pidi ometi olema nende waenlane!

Siis tuli päev, mil Wuko Kivivala türklaste linnajaost läbi ratsutas.

Ta nägi Fatmet ainult filmapilgu, aga sellest filmapilgust mõddus.

Tema terve igatsus jai kaju, tehaustus temas nii, kuidas ta teda ütsuma wiljapuu all näinud, mille kenadus tema kõrwal kahwatas. Fatme oli walguis, kõik muu oli wari, kõik hommikumaa muinaslood omandasid elu ja hiilguise, ja Fatme oli nende muinasjuttude julkaama!

Ja tema, Wuko?

Oli see neuu waenlane —

Sel päewal ratsutas ta linnast wälja, pütuti jõe äärt mõdda, ratsutas kui meeleku, pidi õhtu ahmima, ja kui õhtu lähenema hakkas ning taewas weripunajest tumedate, sirgete minarottide taga seisis, plakusid hobuse kabjad türklaste linna kiltast tänawast läbi.

Ta pidas hobuse finni — kus ta oli?

Wiljapuu sirutas oma walged käsiwarred tema poole — oh, kui need oleksid olnud neuu käsiwarred! — Aga seal wõre taga — need olid neuu filmad, see oli tema pist, hõõgum ja palato —

„Fatme!“ hüüdis toas sügaw, tõsine hääl.

„Fatme“, fordas Wuko ja andis hobusele kannukseid.

3.

Seft päewast jaadit tuli leitnant Kivivala rong alati harjutusest läbi jellejama türklaste linnajao tänawa, ja seft päewast jaadit istus Fatme alati oma haaremiaikna wõre taga.

Kui kaugel trummipõrin kajas, jooksis neuu tagasi toa kõige kaugemasse nurka ja peitis oma näo diiwani padjasse. Ta ei tahtnud seda kuulda, ei tahtnud kuulata, ei tahtnud isa wastu patustada, ei tahtnud tema waenlast näha. Aga imelik, kui wali see trummipõrin oli! Ta wõis pea nii sügawale kui tahes padjasse pista, põrin tungis ometi läbi, kõwemini, kõwemini — ja neuu ei teadnud, kuidas see võimalik oli. Kui tulijad ju üsna ligidal olid, kargas ta üles, ja kui hobuse kabjaplaginad ju aana alt kostsid, seisid ta wõre taga.

Aga kas see oli patt?

Kawa aega seisid ta ja pidas aru — ei tahtnud mõtelda tema peale, tahtis mõtelda isa peale, Ali peale ja Solimani peale. Aga siis hiilsiid jälle sumbunud trummihääled wõre läbi sisse, ja isa, Ali ja Soliman muurtusid ühes. See üks oli aga tema, ja ta sõitis mõdda, waatas tema poole, jaotis talle pilgu —

Ometi — kas ei olnud ta tema waenlane?

Neiu pööris lihidalt ümber ja hüüdis:

„Mira!“

Ja Mira tuli, wana ja kiürus, nagu ta oli, lastis pea norgu ja küsis:

„Kaskija?“

„Mira, millal tuli waenlane siia maale?“
Wanaeide pea wajas wiltu ja ta filmad laskid juureks:

„Waenlane?“

Kortjud eide näol wõndusid kentsakaks naeratusjeks:

„Alhaa — sõdurid! — Kammata. See oli neli aastat enne sinu jündimist, ilus Fatme!“

Fatme pidas filmapilgu aru, ja luges sõrmede peal, kuna Mira filmad nii finni pigistas, et kõik ta nagu kortje täis oli.

Aga Fatme nagu hakkas äkki õnnelikult jarama. Gambad naersid, filmad naersid, ja ta wõttis wana Mira ümber finni, pigistas teda ja ütles:

„Mira, Mira, siis teda seal juures ei olnud!“

„Keda? Wait, laps! Fatme, laje mu lahti!“

Kuid neuu pigistas teda weel kõwemini oma riinale ja keerutas teda oma ümber, nii et peaehe kõrises. Ühtjelt peatas ta, pani käed puu- ja, nii et atlas ta rindabel pingule lask, waatas eidele suuril, jaramail filmil näkku ja ütles:

„Keda? Kui jõledasti ja küsid — keda? Kes peaks see olema muu kui t e m a! Õnnelik, nägid teda ju ise — sõdurite ees hobuse seljas! Aga sina ei näinud ta jaramaid filmi! Ah, Mira, tema on ilusam kui kõige ilusam, uhkem, rikkam —“

„Taja, taja, mitte nii waljusti! Sa ei tunne ju teda ja ju ha ei tunne teda, ei ole temaga weel sõnagi wabetanud —“

„Ma nägin teda. Sellest on küll!“

„Hoia ennast, laps, ta on nagu teijedki. Keedel ütles ta: „Kena laps“, laupäewal: „Ilus laps“, pühapäewal: „Kui rikas on see laps?““

„Kollus, Mira. Nii mõiwad ju teijed ütelda.“

Aga tema, ei, ei, Mira, ja et j i n a seda wõid ütelda, j i n a, kes ja teda oled näinud! Kas ja teda siis weelgi ei näe? Mina näen teda alati, päewal ja õösel, näen taft und, igatsen tema järele. Sinu printsid muinasjuttudes, sinu Ali, sinu Selim, sinu Madin, nad ei ole wäärt temale wanni tegema, tema hobust jaduldama, tema jahtkulli kandma. Prohweti kõigis riikides, ja kui ja lähesid iegi Mekkaasse ja Meditnesse, ei leia ja tema jarnast. Kõik teijed on warjud, tema on päike — minu kuningas ja isand!“

„Allah, aita meid! Ole ometi wait, laps — wõi ei — jostista, jostista seda mulle kõrwa. Ah, see kõlab ju nii magujusti! Ja jah! Mira, sinu wana Mira oli kord ju ka noor —“

Eit istus diiwaniile ja Fatme kükitas tema kõrwal ning jostistas ja jostistas.

Ja kuna ta jostistas, pigistas wanaale kord filmad finni, kord ajas ta nad pärani lahti, ra-

pubas mahal pead, silmitjes Fatmet ehmunult ja hüüdis:

„Pea juu, Fatme, pea juu! Ära räägi edasi, mu roosikene. Ma juren hirmu pärast — ära räägi, ära räägi enam!“

Uga kuna ta jeda ütles, pani ta kõrva Fatme juu juurde ja kuulas himulikulult.

Läbi mõre langes valgus tuhmitult põrandal olevatele pakjudele kirjudele vaipadele, feintele, mis foraanisalmidega ilustatud, tubakatoofile, sigarettidele ja harmoonikale, diivanile, millel hakkis naist, noor ja terve neiu ning kortjus näoga wanaeit, istujid — ja hämarikust tajas nende jumbutatud jostistamine.

Korraga kargas Fatme üles; ta põsed õhetasid ja filmad loitsid.

„Uga Mira, t e m a ei olnud ju seal juures, t e m a ei tapnud ju ei Mlit, ei Solimani!“

„Ei, mu roosikene, aga ta on meie waenlane!“

„Tema? Minu waenlane?“

„Uga sinu isa waenlane. Ja tema waenlane on meie waenlane, tema tahtmine meie tahtmine. Ära jeda unusta, mu roosikene! Ma sinu isa filmad wiibivad sinu peal — ah, ma warijen hirmu pärast. Mis ja tegid? Ta on usmatu, ära jeda unusta, ta on usmatu!“

„Usmatu! Uga mina armastan teda! Kuuled, Mira, ma armastan teda, ja kui isa paksele lähed, siis —“

„Allah, mis mõte jul on?“

„Siis pead ja ta siia minu juurde lastma, minu juurde, kes ma õnnelikum olen kõigist õnnelikudest!“

„Mina?“

Wanaeit langes põlwi ja hakkas nutma, kuna ta Fatme käsi juudles.

„Ei, ei, see oleks minu surm. Tahad ja wana Mirat tappa, kes sulle piima õnnistust andnud? Fatme, Fatme, mu roosikene!“

„Et waitki ometi!“ hüüdis Fatme ja lõi jalga wastu maad.

Uga kohe jelle järele hakkas ta ärdalt paluma:

„Mira, armsam, parem Mira, sina olid ju kord ta noor. Sa pead mind aitama, pead! Ma kingin sulle ka kuld kaelaehete ja —“

Wanaeit tõusis üles, pilutas filmad ja jostistas:

„Muretse oma isale noor naine, siis muretseu mina sulle noore mehe“.

Fatme silmitjes teda juuril filmil. Kuid wanaeit jatkas:

„On tal see, siis unustab ta sinu —“

„Mira! Kui tart ja oled!“

Wanaeit ajas enda uhlesti sirgeks.

Fatme mõttis ta ümbert kinni, silitas ta palgeid ja ütles:

„Mira, millal on meil täiskuu?“

„Täiskuu? Nelja päewa pärast!“

„Alles nelja päewa pärast — kui kaua aega! Mira, kui nad täiskuu ajal*) tulewad, siis pead sina jeda temale üttelema. Pea d, mõistad — ja sa teed jeda, armas, kallid Mira, eks?“

„Oh ma waene wanaeit! — Uga kostiilin? Sinu isa tunneb ta ära, ja siis oleme kadunud!“

Fatme wahtis mahalöödust oma ette. Siis jelgus ta pilk äkki uuesti.

„Mira, hea, armas Mira, ja saad ka käewõru —“

Wanaeit raputas pead.

„Ja juured kõrwarõngad —“

Mira filmad läksid pilukile.

„Minu roosikene, kui ta enesele niijuguseid riided jelga paneks nagu meil —“

„Jah, jeda peab ta tegema. Ja sina pead temale jeda üttelema! Neli päewa, ütlesid ja, on weel täiskuuni aega!“

Et tegi kawala näo ja ütles naerdes:

„Roosidele on waja kasket, ja noortele neidudele mujusid“.

Uga äkki waatas ta arast ümber ja ütles:

„Soia ennaft, Fatme, tema on sinu waenlane. Mõtke Mli ja Solimani peale!“

„Mli ja Soliman — kes räägib nendest?“

Sügawtõhjelt tajas see. Üks oli lasti käinud. Lätwel seisis Fatme isa.

Mira karjatas ja langes ta jalgade ette maha. Fatme jäi liikumata seisma kui kividuju.

„Räägi!“

Walitjes surmawaiikus.

„Räägi, ütlen ma!“

Fatme tahtis isa juurde rutata, aga see wis-
kas tõrjuwalt käega ja ütles:

„Jää sinna, kus oled, ja wasta: kes oli see, kes Mlit ja Solimani ei tapnud?“

„See oli — nägid teda isa — ta ratsutas jõdurite ees“.

„Ja mis temaga on?“

Fatme lõi filmad maha.

„Tema on s i n u waenlane, nagu ta minu oma on. Sina pead teda wiiskama, p e a d!“

Neiu lastis pea longu ja waitkis.

„Wasta mulle!“

Wärihede, jostistades ütles neiu:

„Kuidas ja küsid, mu isand ja walitseja!“

„Ja sina, Mira“, ütles wanamees ja süttas eide jalaga eemale, „sina lähed kohe bazaarile ja ostad Fatme jaoks loori. On aeg. Uga ja lähed üksi. Fatme jääb siia!“

Et roomas ukse juurde.

*) Wana-Bosnia kumbe järele tohivad noored mehed täiskuu ajal haaremi ees wäljas laulda (Wihylit). Niisama tohivad noored neiu ja naised siis wahetowahel mõne wäljajõidu teha ümbrusse (Defertsh).

Fatme isa läks talle pikkamisi järele.

Ukse juures jäi ta seisma, pööris ümber, silmitses tiitart kaua ja ütles siis kurival, madalal häälel:

"Fatme, ära jeda unusta. Sina oled mu viimane laps!"

Uks langes lukku. Silmapilgu seisatas neiu veel oma kohal ja wahtis talle tarretult järele. Siis wajus ta diivanile ja hakkas haledasri nutma.

4.

Sevajewo bazaaril.

Terme tohuvabohu kitsaid tänawaid rista-
misi üksteisest läbi; tänawates pood poe kõrwal
ja nendes kaupa ja kauplajaid kõigest maail-
mast.

Seal presjib küberjapp punase wilbi kõr-
geks fessjiks, seal õmbleb rätsepp wärmilisi wes-
te ja kuubi, seal valmistab kuldsepp särawaid
turbaniehteid, seal taob wassjapp toredaid muft-
rid siledale metallkannule, seal valmistatakse
imetorebaid kullagatifikitud kleite.

Siin wajardawad kannuwalajad isekujulisi
toidu- ja jooginõusid. Siin loidab seppade ääs;
kenad uksekäsiwauad ja wõtmed, mis kord, wõib
olla, ilusa Fatme haaremi lukku panewad, õhe-
tawad ja hõõguwad alasil.

Seal laagris tehtakse kõrgeid, kullagatifi-
titud saffiaanjadulaid; lähemas poes õmmelbak-
se ninaga kingi, järgmises sepišetakse ehbeasju
ja wõrusid, edasi on leida juhrut, teed, kohwi,
würtsi, tubakat; seal müüakse Beršia waipe ja
ilna taga ambrat ja miru.

Ringsepp seal kõrwal, kel pruun nägu ja
walge turban, wõtab wastu tema wastas kaup-
lewa sadulsepa, kes talle külla tulnud, ja nüüd
istuwad nad kirjul waihal ning joowad kohwi
piitillukestest tassidest, suitsetawad tubakat pik-
kadeft piipudeft ja ajawad päewasündmustest
juttu.

Matuke maad edasi on jõõgimaja, kus koft
seisab tule ääres ja täidab juuri tinawaagnaid
aurawate toitudega; siis tuleb pagar hõõguwa
ahju ees, siis habemeajaja. Habemeajaja ton-
nurgas tehtakse kumdele kohwi. Ühes teises ko-
has istub muujelman, kelle juuksed kuni ühe
ainja tutini maha aetakse; sellest tutist wõtab
prohwet ta kinni, kui teda kord paradisi kutsub.

Järgmises poes istub rebasfarmi punane
kaupmees. Kord wahib ta koraani, kord jälle,
kõs wahest keegi ei tuleks. Ja tulijatest pole puu-
duft.

Wahetpidamata woogawad nad edasi ja ta-
gasi, kord päitse käes, kord telkide all warjus,
mis possidetele peale tõmmatud. Üks pakub, tei-
ne pakub ja ostjad tingiwad ning kauplewad.
Seal näete mustlasi, juute, muesahtine, preestrid,
munkte, sõdurid, shandarme, näete ka noori nei-

dufid kullagatifikitud tanudes, punaste fessjidega,
mille küljes rahad kõlguwad, ja walgete loori-
tega —

Seal näete wanu naisi, mustad mütsid peas
ja walged loorid ees, talupeogi, punased turba-
nid peas, albaanlasi walges riides, kes kõit oma
kaupa pakuwad. Sedasama teewad tee- ja koh-
wimüüjad, kannud ja tassid ja sbed käes. Seda-
sama teewad ka poisikesed oma meekannudega,
poisid, kes wiitigimarju, tuld ja sigarette müü-
wad.

Wana pärnapuu warjus seisab Wiko Kwi-
cala.

Tuudide kaup on ta bazaaril ringi ränna-
nud ja puhkab nüüd siin, wäsinud palawuseft
ja hülgujuseft tema ümber.

Seal kajawad tema taga lohijewad sammud.
Ta pöörab ümber ja näeb üht wana, paksu loo-
riga naist. Talle näib, nagu tunneks ta teda,
nagu oleks ta teda bazaaril ju mitu korda näi-
nud. — Kerjaja, mõtleb ta, ja wõtab taskust
raha.

Samal pilgul jostistab eit talle:

"Fatme —"

Maha kukub Wukol näpu wahelt maha.

Uga wanaeit jostistab edasi:

"Täiskuu ajal aias — aga wõta enesele
meie riided selga!"

Siis kummardab eit, wõtab raha maast üles
ja taob rahwamurdu.

*

Kolm pikka päewa, kõige pikemad, mida
Fatme läbi elanud, on möõdunud.

Kolm korda on ta wäljas trummipõrnat
kuulnud, ja pole mitte wõre taga seisnud.

Ta ei tohi lahkuda ruumidest, mis aia pool
küljes seisawad. Isa ise on ukse lukku pannud
ja wõtme oma kätte wõtnud. Ja üks on tõesti
lufus. Fatme on Mira käest majawõtme wälja
meelitanud, ja igakord, kui ta palwete läks, uft
awada katsunud, on katsunud ja katsunud, on
uft raputanud ja kangutanud, on pitha karne-
wooli suudelnud, mida ta riimil kannab, on jeda
suudelnud ja ifka jälle suudelnud, aga kõit oli
aajata. Ja niipea kui jällast trummipõr-
n kajas, oli ta oma kõrwa surunud uksele, nii ligi-
dale, nagu oleks see Wuko põst olnud, ja oli
kuulanud, kuulanud ja nutnud.

Siis oli ta lastunud diwanile ja unista-
nud temast, ja ta oli suurem, parem, ilusam
kui ükski prints Mira muinasjutus, ja ta tegi
ija wähemaks, pahemaks, inetumaks kui kõit
pahad waimud muinasjuttudes. Ja wanade
muinasjuttude juureft jõõdis ta uute juurde,
nende juurde, mis Mira bazaarist ja kristlaste
kinnajaost jutustas. Seal ei kanna keegi
loori — mistarmis on ta temal? Ah, kui õn-
nelikud wõisid naisjed seal olla! — —

"Muretse isale noor naine, siis muretjen mina sinule noore mehe" — jah, Mira oli tarf. Rahju ainult, et ta ei olnud ütelnud, kes see noor naine mõiks olla. Meest tema jaoks oli juba kergem leida . . .

Jah, seal oli ju Minka, Mejra ja — Himidad — jah, Himidad —

Ja homme oli täiskuu — homme!

Uga kas ta tuli?

Mira oli ometi loll. Miks ei olnud ta nooremehe wastust ära oodanud!

Ta kargas püsti ja ruttas balkoni puumõre juurde. Seal šašmiinide wahel pidi ta ilmu- ma, sinna seisma jääma, tema poole üles waa- tama — ja tema, tema awab atna, et laul ja lilledõhn tema juurde üles mõiks woolata — ta mõttis filmadega jügamust atna juurest alla — kui ta alla hüpataks, awaks tema oma käsitwar- red, wõtaks ta oma hõlma, põgeneks temaga . . . Allah, kui ilus oli ometi elu!

Ja ta liikkas wõre kõrwale, nõjatas selle wärale, wähtis alla šašmiinidele.

Korraga kostsid jaha-asted. Neiu filmad juurdusid. Ta kummardas üle balkoni ääre — isa seisid all.

Silmapiilgu jäi ta liikumata seisma. Siis pööris ta ja pani wõre kinni.

Warsti selle järele awanes uks — isa seisid tema ees.

"Fatme, miks ja ennast minu eest peidad?"

"Ei peida."

"Sa liikkasid wõre ette."

"Tegin jeda päikele pärast."

"Waletad, Fatme!"

Hääl fajas pehmeisti ja heatahtlikult. Neiu jüdames mõllas mõtlus. Rõige parema mee- lega oleks ta isa rinnale lastunud. Uga ta ei liigutanud.

Siis äkki walgatas ta mustes filmis wälf. Ta jooksis isa juurde, kahmas ta käest kinni, juudles jeda ja sofiistas:

"Mul oli häbi!"

Isa laotas käed laiati, pigistas ta enda ligidale.

"Minu Fatme, mu laps, jina oled täpipealt just kui su ema — oh Suleima!"

Ta tõmbas ta enese juurde diivanile.

"Waene isa, sinia oled nii ükfi!"

"Sina oled ju minu juures!"

"Minu juures?"

Isa silmitjes teda tarretult. Fatme löi fil- mad maha. Siis mõttis ta äkki isa käest kinni ja küsis ruttu:

"Isa, kuidas sulle meeldib Himidad?"

"Himidad?"

"Jah, minu sõbranna, kaupmees Saladini tütar. Ta on ilus ja ka rikas."

"Mis ja sellega tahad ütelda?"

"Himidad ütles, et jina ilus olla, ilusam kui kõik teised mehed."

"Ütles ta jeda?"

"Ütles. Ma ujun, et ta sind armastab."

"Laps, ma ujun, ja oled loll."

"Ära ole pahane, isa, ja ära miud karista. Uga mu jüda walutab, kui sind nii ükfikult näen rändawat."

Siis jina tahad mulle noort naist muretjeda? Ei, laps, Suleima jurmaga juri ta minu õnn."

"Niiväga armastasid ja siis ema?"

"Ma armastan teda weel praegu."

Fatme filmad loitsid.

"Ah, siis tead ja ka, mis armastus on ja jaad ka oma wäikest Fatmet aru."

Wanamees kahmas ta käitwarrest kõwasti kinni.

"Midaagi ei saa ma aru peale ilhe: hoi- enda walmis. Ma walin sulle peigmehe!"

"Isa!"

"Bea juu!"

Neiu haaras taft kinni, aga isa liikkas ta eemale, temale kurwalt näkku waadates:

"Ära unusta, et ja mu ainuke wara oled!"

Isa sammud kaugenesid ja kustusid. Müüd oli neiu ükfi. Ta tõstis käed ahwardades üles. Peigmees — ei, ei!

Kuua istus ta ja wähtis tardunult oma ette. Siis äkki tõstis ta filmad, ja need jara- sid. Homme on täiskuu! Homme tuleb ta ja warastab tema! Jah, homme tuleb ta, tuleb tõesti!

5.

Kuu hiilgas aias kühpreside ümber, laste kiirgas hõbepapilise lehtedel, roosid ja šašmi- nid lõhnasid, lõhnasid ja unistasid.

Kusagil kaugel laulis böpik. Balkoni wõre taga istus Fatme ja kuulas igatjedes.

Kas ta tuleb? Tuleb ta?

Siis jäi böpik wait. Waitus. Mõis kuul- da kastetikade kühumist lehest lehele.

Neiu kargas üles. Wäljast kostsid sammud. Oli t e m a see?

See pidi tema olema. Ah, Allah, Allah, laje olla need tema sammud!

Sammud liginesid — aiawaraw kriukus. Nagu elektrilööf käis neiuft läbi.

Siis fajasid jumbunud häälled. Mira — ja — Allah! — teine hääl oli talle tundmata. See oli t e m a hääl!

Neiu ei hinganud, ta kuulas aina. Oksad kahisesid. Ta liikkas wõre kõrwale. Seal seisid ta — kaban seljas, turban peas. Wäikne kui kwiifuju, käed üles tõstetud, nagu oleks ta baht- nud teda kaitjutada. Wähtis ja wähtis.

Kuu watas oma walguft neiu peale, läikis ta filmis, heitis ta rinnale puhkama.

Nagu Mojuli ja Bagdadi uimastawat mirri taatid lilled oma lõhna illes tema juurde. Ta pani käe jiidame peale, kummardas wälja ja sojistas:

„Mis ju nimi on, wõõras?“

„Buko —“

„Bu-ko? Mis nimi.“

Ta wõttis sõrmest sõrmuse ja wiskas temale. Sõrmus kukkus nooremehes jalgade ette. Ta wõttis selle illes ja juudles jeda.

Uhtlasti kajajid sammud.

Neiu kummardas üle balkoni ääre ja sojistas:

„Bõgene! Kutta — reedel Lufawitšha juures!“

Neiu lihtas wõre kinni.

Silmapiilgu jäi Buko seisma ja wahtis illes. Siis kargenesid ta sammud, wäraw kukkus ta taga kinni, ta seisus wäljas, walgete müüride wahel, mis kuupaistel järawsid.

Nagu joobnult läks ta mäest illes, mäest alla, ei teadnud, kus wiibis, kuni ta kejet ba-jaari seisus.

Rõik poed olid kinni; igal pool walikes waihus; kujukil katusel istus üks kass ja nāugus armastustihkawalt.

Buko aga ei kuulnud ega näinud midagi. Ta nägi alles und — nägi und tuhataihhest dõst ja oli see õnnelik Ben Gasjan, kes oma Fatme rinnast tuli. Fatme oli tema oma — Fatme armastas teda.

Korraga seisus kõik linn ta jalgade ees.

Ülewal kahel pool mäed, silgamas orus majad, kirikud, minaretid, kiirgaw jõgi — ja kuu-udu heitis kõige selle haruldase nähtuse peale oma loori.

Buko jäi seisma, ei tahtnud suurt waikest segada. Siis langes ta pill „Lollasele kant-FILE“ — kajarumule — ja unenāgu möõdus.

Ta waatas iseennast — naeratas, jäi kur-waks. Kas see polnud jõledus? Tema oli ju üks neist seal all, mis aitas turban, kaftan, mis kõik muu? Ja Fatme, kes ta oli? Ta ei tund-nud ju teda, ja siiski, siiski —

Kawa istus ta ja wahtis wälja uttu. See kõik oli ju lollus, waeruwāart lollus oli see kõik!

6.

Fatme on haaremj põrandal pikali maas. Sja seisab sirgesti tema ees, furnukahwatu, käed rufikas.

„Sa tead, kes ta on. Wasta!“

Neiu nuukjub kramplikult.

„Wasta, wõi, Allah nimel, ma tallan ju puruks!“

„Halasta!“

„Wasta!“

„Buko on ta nimi.“

„Buko, meie waenlane, austrialane?“

Neiu noogutas pead, waatas oma juurte paluwate filmadega illes tema poole, nii et see taht läbi käis.

Kuid isa pööris pea ruttu kõrwale ja hüü-dis:

„Ja tema poeb minu maija ja sina lajed enda temaga kokku jaada?“

„Sja, isa!“

„Suu! Ma kuulsin jeda — reedel Lufawitšha juures! Sina hoiad minu waenlaste poole, Ali ja Solimani mõrtjukate poole! — Mu lapsed, Ali ja Soliman, teie nõuate sur-mas kättemaksmist, prohmeti juures, teie jaate kättemakstud! Kuulge ülewal paradiisis minu wannet, mis ma niikid wannun, wannet, mida ta Fatme wannub. Fatme, kes minu maija häbi ja teotuse tõi, peab ta jälle puhastama. Fatme, kes mõrtjukate poole hoidis, Fatme, kes oma isade usu ära jalgas, peab teie eest kätte maksuma! Meie waenlane peab tema käe läbi jurema!“

Fatme juust tuli karjatus, jiidantlõhestaw, luust ja üdist läbilõikaw, kuna ta isa jalgade ümbert kinni wõttis.

„Sja, armu, armu!“

„Pea suu ja kuule, mis ütlen! Sa oled lu-banud temaga kokku jaada ja pead oma sõna pidama! Reedel lähed ja teiste naistega Lufawitšhasse, ja selle noaga, mida Soliman kan-dis, pistad ja ta surnuks.“

„Allah, appi!“

„Pea suu ja wannu!“

Neiu waatas illes, ta nägu oli furnukah-watu, ta filmad kiirgajid põlewalt, nagu otsik-sid nad abi.

„Sja, isa, isand, kaskija, sinu oma sõnad olid ju: „kättemaksmine on mehe asi!““

„Pea suu ja wannu!“

„Halasta ema pärast — Suleima pärast!“

„Suleima — pea suu ja ära nimeta jeda piha nime. Tema oli sõnakuulelik naine ja sina, sina —“

Fatme surus enda tema najale, juudles ta käsi ja jalgu.

Natufese aega waitis isa. Siis lihtas ta tütre jälle eemale:

„Wannu, wõi Allah wanne tulgu sinu peale!“

Neiu kargas illes, jooksis wõre juurde, kistus selle lahti ja tahtis wälja hüpata. Uga samal pilgul kahmas isa taht kinni, surus ta oma käte wahese, kõwemini ja kõwemini, wahtis talle näkku ja ütles:

„Wannu: koraani ja Allah juures wannun ma, et meie waenlane Buko peab surema minu käe läbi!“

Tuli kustus neiu filmist. Pea wajuš rin-
nale ja ta jostistas.

„Koraani ja Allah juures — ei, ei!“

„Wannu!“

„Koraani ja Allah juures — ta peab — ju-
rema — minu kae läbi!“

Däbilöikaw karjatus, ja tumeda müttjuga
sukkus neiu pörandale.

Silmapiilgu wahtis isa teda tarretult. Ta
filmad särasid ja nägu naeratas. Siis jäi ta
tõijeks, pani käed rinnale risti ja ütles pomi-
jedes:

„Minu Ali, minu Soliman, nüüd maks-
tasse teie eest kätte. — Allah, sinu tahtmine
sündigu!“

Siis läks ta uffe juurde ja hüüdis:

„Mira, walwa teda hästi. Muudu laotad
elu!“

Ja terwe öö istus wana Mira Fatme juu-
res, jilitas ta juukseid ja rääkis temaga nagu
wäikse lapsega.

„Mira, Mira, kuuled sa, ma wandusin Al-
lah ja koraani nimel, et ta minu kae läbi peab
jurema! Ma wandusin seda, wandusin seda!“

7.

Kahel pool teed bazaarist türklaste linna-
jaku minnes seisab jurnuaed.

Terne mets kõrgeid, silebaid kalmukawa,
üksikud kunstlikult kribuliste kirjadega punased,
sinised ja kollawärwis. Suurem jagu neist on
walged, kõigil turbanid ehteks.

Ja kus hauad on, jeal on ka lilled, mis
neid ehivad; moonid ja kellalilled kaswawad
tiwide kestel. Pikkade karmadega laetud silt
waatab tiwide wahelt wälja, kuna kiteskari üm-
berringi haljast rohku nähib.

Alt bazaarist kajab sumbunud jumin. Nüüd
kaswab see waljus wirisemiseks, häbaldami-
seks ja nutuks.

Üks Muhamedi truudest teenijatest kantakse
wiimasele puhkusele.

Kõrgel õlgadel kannawad neli moslemi
pikka, walge ja müsta rätikuga laetud puujärgi.
Puujärgi päiksis on turban, et Allah kõrge-
taewast näha wõiks, et aeg on paradisiwära-
waid awada. Turban on roheline, märgiks, et
jurnu koraani eeskirjad täitnud ja pifa usurän-
naku Mekkasse teinud.

Neli meest kannuwad waikides ja maha-
löödud filmil. Neile järgnewad jurnu ligemad
omaksed; üksainus neist nutab ja kurdab, teised
waikiwad. Lõpuks tuleb kari lapsi, mees- ja
naisterjajad, kõik wanad, nädised, jaladuslikud
ja, Allah olgu tänatud, looriga laetud.

Nüüd keerab rong jurnuaiale; saatjad lap-
jed ja kerjused jääwad aia taha.

Veinajad jääwad haua äärde ringis seisma,
puujärg pannakse maha, kõik langewad põlwili,
lasewad pea longu ja palwetawad. Wäljast
teelt tuleb järjeft lija; nende hulgas on ka üks
wana türklane — Mustafa Wolhinski, Fat-
me isa.

Ta seisab liikumata ja wahib hauale.

Nüüd tõusewad kõik üles. Puujärg lastakse
haua, igaüks kahwab labida ja wiiskab muida.
Siis langewad kõik põlwili ja palwetawad; ai-
nult üks astub aia juurde, kuhu kerjused ja lap-
jed juure kāraga ja üksteist tõugates üles roni-
wad.

Nüüd on mineja nende juures. Ta kah-
wab kashani taskusse ja jagab waestele raha,
et kajub koraanis täide lähedid.

Ja poijid tormawad hõijates minema —
bazaari poole, et jeal albaanlastest maiustuji
osta, ja kerjused longiwad, raha lugedes, neile
järele. Mustafa Wolhinski aga jääb seisma
ja wahib tarretult waikides kalmule.

Õhtupäike heidab oma maheda walguse wil-
tu temale ja walgetele kalmukwidesele. Tema
juurde kajab palwetajate sumbunud ümin.

Ta on õnnelik, tal on rahu, mõtleb Mus-
tafa.

Siis ohkab ta jügawasti ja sammub pilka-
misi bazaari poole.

Kuid ta ei ole veel kaugele jõudnud, kui ta
seisma jääb, ümber pöörab ja pilgu jälle kal-
mule käärib.

Ükki pannakse kättä öläle.

Mustafa pöörab ümber. Ta ees seisab ta
wana jöber Saladin.

„Kuhu, wend Mustafa?“

„Palwele.“

„Kii hilja?“

„Palwele Sinan Tektjasje!“*)

„Õnnistatud olgu sinu sammud!“

„Õnnistatud ka sinu omad!“

„Aga, wend Mustafa, on sul stis juur muve,
et kõige otjemat teed Allah juurde lähed?“

„See mul on. Allah wõib ta rõõmuks
muuta.“

„Ta wõtku su palwe kuulda, ja rahu olgu
sinuga, wend Mustafa!“

„Ja waen meie waenlastele. Olgu nad
neetud! Ira seda uuusta, wend Saladin!“

Nad lahtusid. Saladin jäi veel seisma ja
waatas Mustafa Wolhinskile kaua järele.

*) Klooster, kus hulkuwad derwiisid nädä-
las ford palwetawad.

(Järgneb.)

Lillefors, Ernst Lind, G. Looberg, A. Luha-
kooder, Lydia Lust, Rita Mandel, Ferdinand
Mackow, Anton Matso, Erna Martin, Linda
Masing, Bernhard Mattisen, Jaanus Moisar,
Bernhard Muft, Eduard Männik, J. Mäge,
Ellen Mühling, Ewald Nemmalz, Lydia Nie-
neberg, Joosep Noor, Rudolf Norrmann, Adolf
Nudel, Edgar Ohmann, G. Olbrei, Rudolf Ol-
mann, Anna Paalits, J. Pafmann, Eduard
Peitson, Karl Preisraud, Fred. Protin, A.
Pusta, Paul Püts, W. Raud, Leonhard Rau-
tas, A. Randvere, Ellen Reimann, Genja
Reinson, Klara Rebane, Jutta Reintam, Elja
Rillo, Waldemar Riis, Oskar Rosenbusch, El-
ja Rosin, Matilde Rosing, Frieda Rumma, Wi-
ma Rutoff, Jhmar Rõmas, B. Räämet, Alek-
sander Sandat, P. Silber, Heinrich Silber, P.
Simonlazer, Alfred Sikstus, Frants Stotichus,
D. Stamm, Joh. Steinberg, Bertha Stollberg,
Heinrich Stein, Wladimir Subka, J. Säinas,
Anny Taal, Kojalie Tammer, H. Tammiist,
Rudolf Tamkõil, Lea Teetjoff, Amanda Tei-
mann, Heinr. Thonson, Aleksander Thal, Elja
Tonõta, P. Tomson, Elmar Treumann, Hugo
Tulpe, Aleksander Tulpe, Ellen Tõnuri, Alice
Tånava, Ralf Uuetoa, Friedrich Waldmann,
W. Warjama, Helene Wahtrik, Rudolf Wef-
mann, G. Weelmann, Karl Wiher, Johannes
Willandi, Felix Willemson, Karl Wiiksten,
Leida Wolt, A. Wälja, Ad. Wõpik.

Tartust: Waldemar Abram, Paul Ahwer,
Jaani Albu, stut. phj. Arnold Anier, Carmen,
Jaak Est, Erika Eisen Schmidt, Frieda Hansson,
Baut Hertsmann, Paul Jänes, Joh. Jõul, Jo-
ha Jürgenson, Anna Karro, Karl Karro, Ad.
Kauts, Oly Kiwi, Elmar Kuppel, August Kopp-
pel, Karl Kõtt, Bernh Laar, John Lamp, W.

Lind, S. Lübeck, Hans Mathiesen Leopold
Matt, Jul. Marrau, Valeria Mets, A. Mõllas,
Jhmar Mõllo, M. Männik, Hindrek Ode, Karl
Pahk, S. Pallas, „Patsilla muul“, Anny Pille,
Aleksander Prima, Hedwig Puijat, Arnold
Reimann, Alek, Ruus, Aleksander Sabraf, W.
Sarn, Arnold Saar, Lydia Tullf, S. Wihwe-
lin.

Walgast: A. A. Jaan Djerwe, Peeter Er-
nits, Karl Laar, Kristjan Luts, J. Lõhmus, J.
Maast, „Randlane“, D. Saul, Anton Soowa,
Edgar Tints, Eljabeth Wut.

Wõrust: Karl Buchmann, A. Jagomann,
Aleksander Koppel, W. Kornel, Ewald Lein-
bock, D. Mõlts, Pallits, K. Riips, de Ron, M.
Uut.

Peserist: Nelly Altpere, A. Jagumägi, Edu-
ard Kubi, Friedrich Menow, Eugen Määrts,
Albert Rätsep.

Pärnuist: Victor Adamtau, Helene Awit,
Johanõn, Joh. Kangur, Emma Kangur, Anna
Kõisa, Peeter Koot, John Kohjus, A. Lagus,
Johannes Lõmpõs, Mart Maasik, G. Martin,
A. Mängel, Aleksander Paara, Alfred Riit, G.
Sirk, Ajenia Siitam, Ed. Swowik, Endel Teet-
son, G. Tomson, Karl Tomson, Anna Tõõsti,
S. Udikas, Harald Uttopärt.

Wiljandist: A. Kahu, Fr. Lepik, August
Mängel, K. Mõürishepp, Herbert Oja, Anton
Põlkkarpus, Johan Rinaldi, Arnold Sepp,
Parseni Walgemäe, Friedrich Wichwelin.

Paidest: G. Kerstenbeck, A. Kraß, N. Sint-
mann, Mihail Wilibert.

Rakwerest: A. Hõbemägi, Hugo Meerbach,
Karl Nurf, Otto Riisberg, A. Tefi, Sergei
Weike, A. Wiitjut.

„Romaani“ talitusele — Tallinn, Niguliste tän. 16.

Sindmõistatuse nr. 1 lahendus on järgmine:

Lahendaja nimi ja täielik aadress:

Karwast: H. Gutfeldt, Aleksander Kabanoff, A. Lugenberg, P. Mahlstein, J. Tomson, Alex. Willibert.

Karwa-Jõesuust: J. Berg, Johannes Paavo.

Kuretsaarest: Marie Lauri, J. Tamkivi.

Saapsalust: Julius Ilves, Karl Kurm, A. Limberg, Theodor Skerfchus, Karl Weidenbaum, Ottilie Wesjart.

Baltistijst: Alfred Lipp, Hugo Neeman.

Rõmmelt: L. Junt, August Kulepala, Karl Müller, D. Pajo, Hilda Walker.

Matkiviit: Bernh. Pärnits. **Merist:** M. Lauri, H. Liima. **Naspereft:** Leonora Meindorf. **Kruksilast:** Victor Minberg. **Aljalt:** August Naismann. **Abjast:** Anton Bernhard, Peeter Pärna, J. Pärri. **Elwast:** Joh. Kister, D. Lepist. **Ennast:** Peeter Kinnapuu. **Hiiu-Reinast:** Eduard Weel. **Hiiu Kõrgesaarest:** Jakob Nibel. **Hiiu Kärblast:** E. Kõrm. **Häädemeestelt:** Johanna Puusaar. **Hallistest:** Ed. Kiviistif. **Järwa-Jaanist:** M. Jaan. **Jõgewalt:** Ott, „Wana“. **Jõhwist:** Heino Kuumä, Rudolf Lepik, Aleksi Lorenz, Albert Luts, J. Paalmann, Rudolf Pookaste, Julius Tombach, Jakob Zolt. **Kambast:** Joh. Willer. **Kabalast:** P. Kõnussõks, Elmar Kait. **Kolgast:** Ella Lindemann. **Keawast:** Martin Viiver. **Kundast:** A. Normak, Martin Piir, Rudolf Sipria. **Gadrinast:** Hans Olla. **Kilingi-Rõmmelt:** Erna Dstavel. **Kodilast:** Julius Nermanu. **Kiltijst:** M. Kirik, Aleksander Kurik. **Kohilast:** Liine Kauja. **Kehtast:** A. Kartau. **Kofelt:** Joh. Lorentson. **Koerust:** Eskar Bärengrub, D. Liliebach. **Külmojalt:** Maimu Kaspar. **Kuigastijst:** Max Unt. **Kärstnast:** Hendrik Adampson.

Lüganustelt: Maria Bern. **Laimjalalt:** W. Sepp. **Leisist:** Eduard Urb. **Laiksaarest:** E. Rosenfranius. **Lehtjest:** Agnes Hintenberg, Jaan Wöölmann. **Lelest:** Jakobson. **Loodist:** A. Mikk. **Laekwereft:** L. Freiberg. **Mäksast:** Rudolf Klink. **Mägistelt:** Peeter Ilves. **Mõisakülalast:** Karl Jerjolan, Mikkel Kull, M. Päämel, D. Paalits, Albert Kadik, Oly Kadik. **Muistweest:** Jaan Kikk. **Otepääst:** Adolf Heinrichson, Joh. Mets. **Pütsijst:** A. Wästriik. **Paljasaarelt:** Eskar Portow. **Põltsamaalt:** J. Kont, A. Meerits. **Koelast:** Aleksander Rosenberg. **Rõngust:** Alma Kutsar, Olga Laas. **Sondast:** Hedwig Willemson. **L. N. Soomusrong nr. 3:** Zuku Sengbusch. **Sindist:** Joh. Namann, Hilda Hendrikson, Helstein. **Torist:** Aleksi Kalbus, Mikkel Nuff. **Tarwastust:** Adolf Johanjon. **Türi-Mitult:** Werner Altsel, Aug. Haas, E. Laan, Albert Lorenz, J. Mitt. **Tamsalust:** Joh. Maubrik. **Waimarast:** Tiiri Paurmann. **Wändrast:** Karly Kosmann. **Wiru-Jakobist:** Albert Meerits. **Wäite-Maarjast:** Felix Kaber, Arno Treiman. **Wastfeliinast:** Leonhard Jaska.

Üleswõlpsool arweldatud lahendajate wahel toimepandud wõstariisel wõitõid igalõks ühe arastakõigu „Romaan'i“ 1923. järgmistõed lahendajad:

Ewald Leinbock, Wõrus, Tartu tän. nr. 43.
A. Hõbemägi, Rakweres, Aleksandri tän. nr. 21—4.

Johanna Puusaar, Häädemeestel.

„Romaan'i“ talitus.
Tallinn, Niguliste t. 16.

Tutwustage. ajakirja

„Romaan“

oma tutwawatele! Saatke tutwawate aadressid proowinumbrite saatmõiseks „Romaani“ talitõusele!

Tehke seda hindmõistatõuse lahendõuse saatmõisel!

Toimetusele saadetud kirjandus.

„**Cesti Spordileht**“, jõulud 1922. Väljaandja: Cesti Spordi Repliit. Toimetaja: Harald Tammer. Hind 60.— marka.

Mis jelle viimase numbril teeb eriti huvitavaks, on ta mitmekesine välimus, mille eest toimetuse hoolt kannud kunstnik G. Mämborg'i kaasaobil. Kunstnik G. Mämborg'i tunneme meie juba teistestki lehtedest ja kaaneilustratsiooniplaakidest, kui ainukest meie jelle alarihitud tööjõudu. „Spordilehes“ avaldatud töö on jellepoolest lahutaminevad jennise tööga, et nad esmakordselt lahendamad kirjanla-

kaadi-küljimuje Cesti kunstis ja jeeaga on juureks uudiseks ja ilmutujsks meie asjaomastele ringfondadele.

„**Aeg**“ nr. 8 — m. 30.—, nr. 9—12. — Hind 60.—

„**Cesti Riit**“ nr. 12 (15) — detj. 1922. — 2. aastaläit. Jahiasjanduse, kaanduse ja spordi ajakiri.

„**Ilhistegelised uudised**“ nr. 1, 2, 3. — Ilstifinumber 5.—

„**Baba Cesti**“ nr. 42—48.

Ilmusid trükist:

„**Laste Jõuluraamat II**“ Heade lastele kingituseks. Hind 50 mrk.

„**Laste jõulukannel**“ Kogu wallitud jõululaulusi lastele. Hind 25 mrk.

„**Õpi hoolsasti!**“ Pildidega lugemised lastele. Hind 25 mrk.

Lastewanemad! Muresege need ülalnimetatud raamatud oma lastele, kui neile rõõmu teha tahate

Saada igas raamatukaupluses. Ladu aadress: A. Suurkask'i lastekirjastus Wiljandis, Uus tänaw 38.

„Kaubanduse-tööstuse album“

ilmub 2 korda aastas suures kaustas, hüwäljaandena ja rikkaliku sisuga kaubanduse-tööstuse alalt. — Aasia peale tellides, õhes postikuluga, maksab 115 marka.

VI wäljaanne ilmus nelil päiwil toredas wärwides

Kaupmehed ja töösturid! Ühelgi teie seast ei tohiks see album puududa. Tellige kohe ära

Aadress: „Kaubanduse-tööstuse album“, Wiljandis, Uus tänaw 38.

1-24
28-80/147641182

Nõudke
— ainult
Kokk'a!

Wale arwamine on, et taimewõi pahem on kui koorewõi.
Taimewõi „Kokk“ on maitsew ja sisaldab sama palju raswaõlusi kui koorewõi.

Tarwitage „Kokka“ niisama kui koorewõid.
Proowige ise „Kokka“ ja otsustage siis.
Nõudke „Kokka“ igast kauplusest.

Ärge arwake, et taimewõi „Kokk“ pahem on kui Soome ja wäljamaa kaup; „Kokk'a“ valmistab wäljamaa meister, wäljamaa retseptide põhjal.

„Kokk“ on niisama hea kui koorewõi; wiimasest aga poole odavam!

Jällemüüjatele protsendid!

Aadress: TALLINN, Allika tän. nr. 10.

Shokolaad Kausmann & Ko. Kompwekid		
Shweitsi Piima Dessert Noisette Silva Mignon Vanille Kalew jne.		Shokolaadi Karbi (shokolaadi) Paberi Dessert Karamell Mompensier Marmelaad Pastilla jne.
Tallinn, Narva maantee nr. 32.		

1.20